

BURGEROORLOGEN, BLOEDOFFERS & RELIGIEUZE BEMIDDELING

Conflict in Liberia: analyse en interventie op interreligieus niveau

Bachelorscriptie

23 juni 2016

R.C. Heymans

4006658

Taal- en cultuurstudies;
HR Religie en cultuur

Universiteit Utrecht

Scriptiebegeleider:
prof. dr. M.T. Frederiks

Tweede beoordelaar:
dr. F.L. Bakker

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is om de religieuze dimensies van de Liberiaanse samenleving te verkennen, opdat er een completer inzicht verkregen kan worden in het conflict in Liberia. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: *Welke rol heeft religie gespeeld in het ontstaan, het verloop en de beëindiging van de Liberiaanse burgeroorlogen?*

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is literatuuronderzoek gedaan. De religieuze dimensie van de burgeroorlogen die zich in de periode tussen 1989 en 2003 in Liberia afspeelden is door een aantal wetenschappers onderzocht, maar de visies van deze wetenschappers zijn in beperkte mate met elkaar in verband gebracht. Het theoretisch kader is gevormd aan de hand van publicaties van Stephen Ellis en William Vendley. Op basis van hun *frameworks* zijn respectievelijk de geschiedenis van religieuze tradities in Liberia en de rol van interreligieuze samenwerking bij conflictinterventie in Liberia geanalyseerd.

Uit de analyse van Ellis' publicaties blijkt, dat in Liberia de historische ontwikkeling van religieuze tradities in drie periodes te onderscheiden is: de eerste periode werd gekenmerkt door een vorm van traditionele inheemse religie in een staatloze samenleving, waarbij het Poro-genootschap de maatschappelijke hiërarchie bepaalde; de tweede periode werd bepaald door wederzijdse assimilatie tussen de inheemse bevolking en de christelijke, Ameriko-Liberiaanse kolonialisten en de derde periode door de onbeperkte en ongecontroleerde toepassing van traditionele rituelen in de context van de burgeroorlogen, die leidde tot maatschappelijke wanorde en wetteloosheid in de Liberiaanse samenleving.

Omtrent de burgeroorlogen blijken interreligieuze samenwerking en interventie (bijvoorbeeld in de vorm van interreligieuze raden) een belangrijke aanvulling te kunnen zijn op interventiepogingen door humanitaire organisaties die opereren op nationaal en internationaal niveau, doordat religieuze gemeenschappen unieke morele, spirituele en sociale capaciteiten hebben, die zij kunnen aanwenden bij bemiddeling tussen de partijen en ondersteuning van de bevolking in conflictsituaties. De Inter-Religious Council of Liberia heeft actief geïntervenieerd in de Liberiaanse burgeroorlogen, zowel gedurende het conflict als in de post-conflictfase. Deze raad voldoet aan Vendleys randvoorwaarden voor interreligieuze samenwerking.

Religie heeft een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming en ontwikkeling van de Republiek Liberia, de vorm die de Eerste en Tweede Liberiaanse Burgeroorlog aangenomen hebben en de interventie in de beëindiging van dit conflict.

Inhoudsopgave

Lijst van afkortingen	i
1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doel van het onderzoek	1
1.3 Onderzoeksvragen	2
1.4 Probleemstelling en theoretische en maatschappelijke relevantie	3
1.5 Leeswijzer	3
1.6 Methodologische aanpak	4
2. Historische achtergrond van het conflict	5
2.1 Samuel Doe en Prince Johnson	5
2.2 Charles Taylor	6
2.3 De Tweede Liberiaanse Burgeroorlog	8
3. Stephen Ellis	9
3.1 Biografie	9
3.2 Voor de stichting van de republiek: geheime genootschappen	10
3.3 De spanning tussen christendom en traditionele religie	13
3.4 Wederzijdse assimilatie: 1822 – 1980	15
3.5 Toepassing van traditionele rituelen en gebruiken na 1980	18
3.6 Reacties op Ellis en conclusie van dit hoofdstuk	20
4. William Vendley en interreligieuze samenwerking	22
4.1 Biografie	22
4.2 Interreligieuze samenwerking en <i>public language</i>	23
4.3 De verschillende conflictstadia	25
4.4 De rol van interreligieuze raden	25
4.5 De oprichting van de Inter-Religious Council of Liberia	26
4.6 Toepassing van Vendleys drie niveaus en conflictstadia	28
4.7 Conclusie van dit hoofdstuk	32
5. Conclusie	33
6. Bibliografie	36

Lijst van afkortingen

AFL	–	Armed Forces of Liberia
ECOMOG	–	ECOWAS Monitoring Group
ECOWAS	–	Economic Community of West African States
INGU	–	Interim Government of National Unity
INPFL	–	Independent National Patriotic Front of Liberia
IRCL	–	Inter-Religious Council of Liberia
IRCSL	–	Inter-Religious Council of Sierra Leone
IRMC	–	Inter-Religious Mediation Committee
LCC	–	Liberian Council of Churches
LURD	–	Liberians United for Reconciliation and Democracy
MODEL	–	Movement for Democracy in Liberia
NMCL	–	National Muslim Council of Liberia
NPFL	–	National Patriotic Front of Liberia
RLL	–	Religious Leaders of Liberia
RUF	–	Revolutionary United Front
TWP	–	True Whig Party
ULIMO	–	United Libertarian Movement for Democracy
UNMIL	–	United Nations Mission in Liberia
WIPNET	–	Women in Peacebuilding Network

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Mijn keuze voor het onderzoeken van de rol van religieuze dimensies rond de Liberiaanse burgeroorlogen voor mijn bachelorscriptie komt voort uit het lezen van een *case study* die door het Berkeley Center for Religion, Peace & World Affairs beschreven is. Voor een cursus die ik volgde was ik op zoek naar een interessant en relevant religieus conflict, waardoor ik bij het desbetreffende dossier, genaamd 'Ending Liberia's Second Civil War: Religious Women as Peacemakers', uitkwam. Deze *case study* sprak mij aan, omdat de auteur een verband legde tussen de beëindiging van de Tweede Liberiaanse Burgeroorlog en de inzet van een vrouwenorganisatie, die het spirituele erfgoed van Liberia aansprak om een vredesakkoord te bereiken.¹ De specifieke casus wordt in Hoofdstuk 4 van deze scriptie behandeld. Het feit dat gedeelde spirituele overtuigingen van de Liberiaanse bevolking een doorslaggevende rol hebben kunnen spelen bij het oplossen van een (ogenschijnlijk) politiek en economisch conflict, wekte mijn interesse en zette mij ertoe aan deze dynamiek nader te onderzoeken.

Het onderwerp dat ik naar aanleiding van deze *case study* heb afgebakend voor mijn eindwerkstuk, is de rol die religieuze tradities speelden voor, gedurende en na de Liberiaanse burgeroorlogen die Liberia van 1989 tot 2003 tot een conflictgebied maakten. Deze religieuze tradities omvatten onder andere vormen van traditionele volksreligies, maar ook tradities binnen het christendom en de islam.²

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de rol die de verschillende religieuze tradities in Liberia hebben gespeeld ten aanzien van de conflicten die zich in het land hebben voltrokken. De rijkdom aan religieuze tradities in Liberia is groot door haar complexe demografische samenstelling. De Republiek Liberia werd in 1847 werd gesticht door naar Afrika teruggekeerde afstammelingen van vrijgelaten slaven uit de Verenigde Staten.³ Deze circa dertienduizend ex-slaven worden in de literatuur benoemd als 'Ameriko-Liberianen'; zij mengden zich na verloop van tijd met de reeds in het gebied levende volkeren. Volgens statistische gegevens van de *U.S. Department of State* uit 2010 hangt ongeveer 86 procent van de vier miljoen inwoners een vorm van het christendom aan. Daarnaast volgt twaalf procent een islamitische traditie. De overige twee procent bestaat uit aanhangers van een traditioneel volksgeloof en inwoners die zichzelf niet onder een bepaalde

---

¹ Berkeley Center for Religion, Peace & World Affairs, "Ending Liberia's Second Civil War: Religious Women as Peacemakers," *Georgetown University*, september 2013, web (geraadpleegd 22 maart 2016).

² "International Religious Freedom Report 2010." *Bureau of Democracy, Human Rights and Labor*. U.S. Department of State, november 2010, web (geraadpleegd 14 maart 2016).

³ Veronica Fuest, "This is the Time to Get in Front: Changing Roles and Opportunities for Women in Liberia," *African Affairs* 107.427 (2008): 204-5.

geloofsgemeenschap scharen.⁴ Deze demografische gegevens lijken te duiden op een duidelijke afbakening tussen de verschillende religies, maar in werkelijkheid zijn deze echter niet zo nadrukkelijk begrensd. Verschillende religieuze tradities zijn door de jaren heen met elkaar vermengd geraakt. Deze contextualisatie van verschillende religieuze tradities heeft de conflictsituatie rond de Liberiaanse burgeroorlogen sterk beïnvloed. In 1990 is er een raad opgericht, de Inter-Religious Council of Liberia (IRCL), die als doel had om gedurende de oorlogen vredesonderhandelingen tussen de verschillende betrokken partijen te bewerkstelligen en religieuze tolerantie te bevorderen. Deze raad bestaat uit tien afgezanten, die elk een andere etnische achtergrond vertegenwoordigen en die verdeeld zijn over de verschillende religieuze tradities.⁵ In dit onderzoek zal specifiek worden ingegaan op de rol die de IRCL bij het beëindigen van de burgeroorlogen in Liberia bestudeerd aan de hand van het theoretisch kader van William Vendley.

1.3 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Welke rol heeft religie gespeeld in het ontstaan, het verloop en de beëindiging van de Liberiaanse burgeroorlogen?

De deelvragen die ik hierbij zal beantwoorden, zijn:

1. *Welke centrale gebeurtenissen speelden zich ten aanzien van de Liberiaanse burgeroorlogen in Liberia en omliggende landen af?*
2. *Hoe is de vorm van inheemse traditionele religie, haar verhouding tot het machtssysteem van de Ameriko-Liberianen en haar invloed op de maatschappij veranderd in de 135 jaar tussen de stichting van de Republiek Liberia en het einde van de Liberiaanse burgeroorlogen?*
3. *Wat is de Inter-Religious Council of Liberia, welke bronnen en praktijken heeft deze raad gemobiliseerd om te interveniëren in de Liberiaanse burgeroorlogen en hoe heeft de raad bijgedragen aan het beëindigen ervan?*

---

⁴ "International Religious Freedom Report 2010." *Bureau of Democracy, Human Rights and Labor*. U.S. Department of State.

⁵ Peace Direct, "Inter-Religious Council of Liberia (IRCL)," *Insight on Conflict*, zonder datum, web (geraadpleegd 17 mei 2016).

1.4 Probleemstelling en theoretische en maatschappelijke relevantie

Het onderzoek heeft theoretische relevantie, omdat het wetenschappelijke debat zich met name heeft gefocust op de impact van politieke en economische tendensen op het conflict evenals de rol van gender gedurende de vredesonderhandelingen tijdens de Tweede Liberiaanse Burgeroorlog, terwijl de religieuze dimensie onderbelicht is gebleven. Alhoewel deze religieuze dimensie door een aantal wetenschappers is onderzocht, zijn de visies van deze wetenschappers in beperkte mate met elkaar in verband gebracht. Stephen Ellis benadrukt in zijn boek *The Mask of Anarchy* het belang van het onderzoeken van religieuze tradities en kenmerken in conflictsituaties. Dit doet hij middels een citaat van religiewetenschapper Paul Gifford:

A religion provides definitions, principles of judgment and criteria of perception. It offers a reading of the world, of history, of society, of time, of space, of power, of authority, of justice and of ultimate truth. Religion limits or increases the conceptual tools available, restricts or enlarges them, and withdraws certain issues from inquiry. It calculates a particular way of perceiving, experiencing and responding to reality. Religion can legitimise new aspirations, new forms of organisation, new relations and a new social order. Every religion involves struggles to conquer, monopolise or transform the symbolic structures which order reality. All these are issues for political analysis.⁶

Hoofdstuk 3 van dit onderzoek analyseert een aantal publicaties van Ellis teneinde de religieuze dimensies van het conflict in Liberia in kaart te brengen.

Het onderzoek bevat tevens een hoge maatschappelijke relevantie. Liberia kent nog altijd sociale en politieke onrust. Een voorbeeld hiervan: in Liberia bestaat een officiële scheiding tussen kerk en staat. Sinds het einde van de burgeroorlogen rijst er twijfel over of de seculier bestuursstelsel passend is bij een land waarin veel christenen wonen. Deze kwestie zorgt voor verdeeldheid onder de bevolking.⁷ Religie speelt derhalve nog altijd een belangrijke rol in de Liberiaanse samenleving. Des te meer er over de religieuze dynamiek van het land bekend is, des te genuanceerder er met spanningen binnen deze dimensie omgegaan kan worden.

1.5 Leeswijzer

De hoofdstukindeling van mijn onderzoek heb ik als volgt opgesteld. Hoofdstuk 1 beslaat de inleiding van het onderzoek; in Hoofdstuk 2 wordt deelvraag 1 ('Welke centrale gebeurtenissen speelden zich ten aanzien van de Liberiaanse burgeroorlogen in Liberia en omliggende landen af?') beantwoord, door in te gaan op de historische achtergrond van het conflict in Liberia; in Hoofdstuk 3 wordt deelvraag 2 ('Hoe is de vorm van inheemse traditionele religie, haar verhouding tot het machtssysteem van de

---

⁶ Stephen Ellis, *The Mask of Anarchy: The Destruction of Liberia and the Religious Dimension of an African Civil War* (New York University Press, 2001), XIV; Yekutiel Gershoni, "War without End and an End to a War: the Prolonged Wars in Liberia and Sierra Leone," *African Studies Review* 40.3 (1997): 23.

⁷ David Westerlund, *Questioning the Secular State: the Worldwide Resurgence of Religion in Politics* (Londen: C. Hurst & Co. Publishers, 1996), 203-4.

Ameriko-Liberianen en haar invloed op de maatschappij veranderd in de 135 jaar tussen de stichting van de Republiek Liberia en het einde van de Liberiaanse burgeroorlogen?') beantwoord aan de hand van drie publicaties van Stephen Ellis; Hoofdstuk 4 beantwoordt deelvraag 3 ('Wat is de Inter-Religious Council of Liberia, welke bronnen en praktijken heeft deze raad gemobiliseerd om te interveniëren in de Liberiaanse burgeroorlogen en hoe heeft de raad bijgedragen aan het beëindigen ervan?') door de situatie rond de IRCL te analyseren aan de hand van het gedachtegoed van William Vendley en tot slot wordt in Hoofdstuk 5 op basis van de verzamelde resultaten een conclusie geformuleerd en worden enkele aanbevelingen voor verder onderzoek gedaan.

1.6 Methodologische aanpak

De methodologische aanpak die ik gehanteerd heb, is gestoeld op literatuuronderzoek. Dit bestaat voornamelijk uit het bestuderen en analyseren van publicaties van Stephen Ellis en William Vendley en deze analyses toepassen op publicaties over *peacekeeping* in West-Afrika en de Inter-Religious Council of Liberia. Ook zal ik voorafgaand aan het theoretisch kader een duidelijk beeld schetsen van de historische achtergrond van de Liberiaanse burgeroorlogen, zodat de lezer voor zover nodig bekend wordt met de situatie.

2. HISTORISCHE ACHTERGROND VAN HET CONFLICT

2.1 Samuel Doe en Prince Johnson

Op Kerstavond 1989 voerde het National Patriotic Front of Liberia (NPFL) een aanval uit op de Liberiaanse overheid. Deze organisatie, die zich verzette tegen het Liberiaanse regime, stond onder leiding van Charles Taylor en bestond uit opstandelingen die in Libië werden opgeleid. De aanval zou het begin blijken van een serie burgeroorlogen die gedurende de daaropvolgende veertien jaar zou voortduren.⁸ De toenmalige president van de Republiek Liberia, Samuel Doe, was negen jaar eerder aan de macht gekomen door middel van een staatsgreep. Toen Doe geconfronteerd werd met de invasie van het NPFL, was hij ervan overtuigd dat zijn krijgsmachten, de Armed Forces of Liberia (AFL), de dreiging zouden kunnen afwenden. Toen deze troepen echter het door Taylor binnengevallen gebied – Nimba County – heroverden, straften zij de lokale dorpsbewoners collectief; de dorpingen werden verkracht en vermoord, terwijl hun huizen werden geplunderd. Hierbij speelde hoofdzakelijk etniciteit een rol: Doe's krijgsmachten, die (net als Doe zelf) behoorden tot de Krahn-stam, zochten mensen van de Gio- en Mano-stammen specifiek uit en beschuldigden hen enkel op basis van hun etnische achtergrond van aansluiting bij de dissidenten, wat de AFL dreef tot nog ernstigere vergeldingen.⁹

In de eerste helft van 1990 werd het NPFL versterkt met huurlingen uit Burkina Faso, Gambia en Sierra Leone, die wapens verschaften aan de Gio- en Mano-inwoners van Nimba County, zodat deze gebruikt zouden worden om Doe's AFL aan te vallen. De Doe-regering werd zo gehaat, dat een groot deel van het Liberiaanse volk de NPFL steunde, waardoor het geweld al spoedig escaleerde. Oorlogsbendes die zich aansloten bij het NPFL trokken het Krahn- en Mandingo-gebied in en pleegden daar dezelfde gruweldaden die de AFL eerder ook had begaan. Uiteindelijk werd iedereen die dezelfde moedertaal sprak als Doe, aangevallen. Doe reageerde op de acties van het NPFL door op zijn beurt Krahn- en Mandingo-burgers van wapens te voorzien. Tegen die tijd had de strijd Monrovia bereikt, waar bepaalde delen van de stad (zoals het 'Executive Mansion', het parlamentsgebouw en presidentieel paleis waar Doe zich ophield) door de AFL en andere delen door het NPFL bezet werden.¹⁰

In juli 1990 werd door één van de opstandelingen tegen Doe een afsplitsing van het NPFL georganiseerd: Prince Johnson stichtte, samen met het grootste gedeelte militair getrainde mannen uit het NPFL, het Independent National Patriotic Front of Liberia (INPFL).¹¹ In september, een half jaar na Taylors eerste offensief, had het INPFL eigen gebied veroverd in Monrovia en beheerste het NPFL

---

⁸ Ellis, *The Mask of Anarchy*, XIV; Gershoni, "War without End and an End to a War," 55.

⁹ Stephen Ellis, "Liberia 1989-1994: A Study of Ethnic and Spiritual Violence," *African Affairs* 94.375 (1995): 166.

¹⁰ Ellis, "Liberia 1989-1994," 167.

¹¹ Ellis, "Liberia 1989-1994," 167.

negentig procent van de republiek. In een poging om de oorlog te beëindigen, kwamen de Verenigde Staten en de Economic Community of West African States (ECOWAS), een economisch forum dat gesticht werd in 1975 en dat van toenemend belang was voor de regulatie van interstatelijke geschillen, in actie. Door ECOWAS werden op het territorium van INPFL halfslachtige pogingen tot vredeshandhaving georganiseerd. Hiervoor werd de Nigeriaanse vredesmacht ECOWAS Monitoring Group (ECOMOG) in het leven geroepen.¹² De tussenkomst van ECOWAS mocht echter niet baten; er werd geen vrede gesloten.¹³ Op 9 september 1990, gedurende een staakt-het-vuren dat Doe en Johnson onderling hadden afgesproken, bezocht Doe met een achterban van AFL-soldaten het ECOMOG-hoofdkwartier in het INPFL-territorium. Alhoewel de redenen voor dit bezoek onduidelijk zijn, is de uitkomst ervan bekend: Doe's soldaten werden, na hun wapens afhandig te zijn gemaakt, in een vuurgevecht gedood en ook Doe overleefde de escalatie niet. Voordat hij door een dronken Johnson vermoord werd, werd hij echter eerst onderworpen aan urenlange foltering, waarbij verschillende van zijn lichaamsdelen werden afgesneden en naar verluidt door Johnson werden opgegeten. De gebeurtenissen die zich tijdens deze nacht afspeelden, zijn grotendeels op video opgenomen. De aanwezige afgevaardigden van ECOWAS grepen tijdens dit alles niet in. Nadat Doe officieel dood was verklaard in de kliniek van een Nigeriaanse dokter, werd zijn lichaam daar twee dagen lang tentoongesteld om het volk ervan te overtuigen dat de president daadwerkelijk niet meer leefde.¹⁴

2.2 Charles Taylor

In de nasleep hiervan verklaarde Johnson zichzelf waarnemend president van de Republiek Liberia. Zijn hoop op de macht over de republiek hield echter niet lang stand; Nigeria beloofde te voorzien in een interim-regering (de Interim Government of National Unity (IGNU)) tot officiële verkiezingen mogelijk zouden zijn. Het jaar nadat de oorlog in Liberia begonnen was, sloeg deze over naar buurland Sierra Leone. Opstandelingen uit het Sierra Leonese Revolutionary United Front (RUF) voerden een militaire aanval uit, die gesteund werd door het NPFL.¹⁵ Hierna werd Sierra Leone stukje bij beetje overgenomen door de dissidenten, met als hoogte- dan wel dieptepunt de annexatie van de hoofdstad, Freetown. Net zoals in de Liberiaanse oorlog kwamen velen om het leven en brak er een periode van volledige politieke, civiele en sociale onrust en wetteloosheid uit. Beide staten stortten onder de druk van langdurige oorlog ineem.¹⁶ Naar Sierra Leone gevluchte leden van de Krahn- en Mandingo-stammen

---

¹² Ellis, *The Mask of Anarchy*, XIII.

¹³ Gershoni, "War without End and an End to a War," 55.

¹⁴ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 4-11.

¹⁵ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 16.

¹⁶ Gershoni, "War without End and an End to a War," 55.

stichtten een eigen organisatie, de United Libertarian Movement for Democracy (ULIMO), die in Liberia gewapende strijd voerden tegen het NPFL.¹⁷

Intussen behield Taylor zijn sterke positie als leider van het NPFL en genoot hij, naast de macht over het grootste gedeelte van Liberia, de steun van de overheden van Libië, Burkina Faso en Ivoorkust.¹⁸ De Nigeriaanse majoor-generaal Joshua Dogonyaro zag als nieuwe commandant van ECOMOG kans om Taylors strijders, na een verrassingsaanval van het NPFL op het centrum van Monrovia in oktober 1992, uit de hoofdstad te verdrijven, maar al snel werd hij om onduidelijke redenen teruggeroepen door de Nigeriaanse overheid. Taylor was woedend over de interventie van ECOMOG en reageerde hierop door een onofficiële parallelle regering op te zetten in het gebied waar hij de controle over had, dat hij 'Greater Liberia' noemde. Ondertussen had het NPFL controleposten rondom Monrovia opgezet, die dreigend versierd werden met menselijke schedels en die bemand werden door jonge mannen en kinderen.¹⁹ Op 25 juli 1993 ondertekenden het NPFL, de AFL en ULIMO onder druk van de internationale gemeenschap een overeenkomst tot wapenstilstand in Benin: het Cotonou-akkoord. Dit leidde echter niet tot een einde van de oorlog – het aantal militieën vermenigvuldigde zich juist. Taylor verloor veel terrein en was nog altijd geen president.²⁰ Alhoewel een tweede vredesakkoord in 1994 ook weinig teweegbracht, bleef Nigeria duidelijk stelling nemen tegen het NPFL en voorkwam het dat Taylor het presidentschap op zich kon nemen.²¹

In maart 1996 verbeterde de situatie in Sierra Leone: een door het volk verkozen burgerregering verving het militaire regime en het RUF ging akkoord met een staakt-het-vuren en het voeren van vredesonderhandelingen met deze burgerregering. De ineensstorting van Liberia ging echter door. Ook Monrovia, waar de toestand gedurende de eerste zeven oorlogsjaren relatief stabiel was gebleven, werd in 1996 verscheurd door gevechten, plunderingen en moorden.²² In april 1996 werd de laatste slag om de hoofdstad geleverd. Verschillende militieën, waaronder het NPFL, bevochten elkaar in het centrum. Taylors wijze van oorlogvoeren was inmiddels veranderd; hij handelde diplomatiek en strategisch, in plaats van enkel fysiek geweld te gebruiken. Terwijl de wereld haar blik op het NPFL-strijders in Monrovia richtte, bezette Taylor relatief onopgemerkt grote delen van Liberia. In juli 1997 werd Taylor door twee derde van het Liberiaanse volk verkozen tot president van Liberia, naar verluidt omdat de mensen bang waren dat als Taylor niet benoemd zou worden, hij door zou gaan met oorlogvoeren. Taylors presidentschap betekende het einde van de Eerste Liberiaanse Burgeroorlog.²³

---

¹⁷ Ellis, "Liberia 1989-1994," 169-70.

¹⁸ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 15.

¹⁹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 87-9; Ellis, "Liberia 1989-1994," 170-1.

²⁰ Ellis, "Liberia 1989-1994," 172-4.

²¹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 103-9.

²² Gershoni, "War without End and an End to a War," 56.

²³ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 103-9.

2.3 De Tweede Liberiaanse Burgeroorlog

Na de Eerste Liberiaanse Burgeroorlog bleken de Liberiaanse overheid en de andere betrokken partijen niet in staat om de overgangsprocessen die in het teken van *peacebuilding* plaatsvonden in goede banen te leiden. De overgangsprocessen waar het hier volgens George Klay Kieh om gaat, zijn onder andere ontwapening, demobilisatie, rehabilitatie, re-integratie en een hervorming van de veiligheidssector.²⁴ De regering van Taylor had precies dezelfde kenmerken als de regering waar de Eerste Liberiaanse Burgeroorlog aanvankelijk onder was uitgebroken; machtsmisbruik, corruptie, manipulatie van etnische verdeling, extreme armoede, onderdrukking van een groot gedeelte van de bevolking en wanhoop van de jeugd overheersten nog immer.²⁵ De Tweede Liberiaanse Burgeroorlog barstte in 1999 los naar aanleiding van gewapende aanvallen die vanuit Guinee door de Mandingo-militie Liberians United for Reconciliation and Democracy (LURD) werden uitgevoerd. Taylor reageerde hierop met een tegenaanval.²⁶ De LURD richtte zich voornamelijk op het noordoosten van Liberia. Een tweede groep, die in het zuiden van Monrovia vocht tegen Taylors regime, was de Movement for Democracy in Liberia (MODEL), een Krahn-militie. In 2003 leidde een succesvolle opstand door de LURD tot het aftreden van Taylor en op 18 augustus van dat jaar werd een vredesovereenkomst getekend. Hiermee werden de Liberiaanse burgeroorlogen officieel afgesloten.²⁷

Tijdens de Liberiaanse burgeroorlogen werden economische, administratieve en rechtsprekende infrastructuren vernietigd, werd de staatsveiligheid gedecimeerd en naast de twee en een half miljoen inwoners die uit hun vertrouwde omgeving werden verdreven of zijn gevlucht, waren er honderdduizenden die gewond waren geraakt of om het leven gekomen waren.²⁸

---

²⁴ George Klay Kieh, "The Roots of the Second Liberian Civil War," *International Journal on World Peace* 26.1 (2009): 7.

²⁵ Kieh, "The Roots of the Second Liberian Civil War," 8-9.

²⁶ Kieh, "The Roots of the Second Liberian Civil War," 7.

²⁷ Hegre, Håvard, Gudrun Østby & Clionadh Raleigh. "Poverty and Civil War Events: A Disaggregated Study of Liberia." *Journal of Conflict Resolution* 53.4 (2009): 608.

²⁸ Gershoni, "War without End and an End to a War," 55.

3. STEPHEN ELLIS

In de inleiding van deze scriptie werd als primaire reden voor de theoretische relevantie van dit onderzoek genoemd dat slechts weinig literatuur ingaat op de religieuze dimensie van de Liberiaanse burgeroorlogen. Ellis is één van de weinige Afrika-experts die in zijn publicaties een fundamenteel verband legt tussen religie en het conflict in Liberia. Om die reden heb ik ervoor gekozen een aantal van zijn publicaties te gebruiken als onderdeel van het theoretisch kader van mijn onderzoek. Hij onderscheidt in deze teksten drie verschillende fasen van elkaar: de prekoloniale maatschappij in het gebied dat we nu kennen als de Republiek Liberia (Ellis noemt dit *pre-republican times*), de periode tussen de stichting van de republiek en 1980 en de periode vanaf 1980. Ellis' weergave van deze perioden wordt in dit hoofdstuk besproken aan de hand van een analyse van zijn publicaties, met als doel om het *framework* waarbinnen hij de Liberiaanse maatschappij bespreekt, bloot te leggen.

Paragraaf 3.1 biedt een korte biografie van de auteur. De daaropvolgende paragrafen geven Ellis' beschrijving van de aanloop naar en het verloop van de Liberiaanse burgeroorlog weer. Paragraaf 3.2 beschrijft zijn visie op het gebied in West-Afrika voorafgaand aan de komst van de Amerikaanse kolonialisten. Hierbij wordt ingegaan op de religieuze, etnische en politieke samenstelling van pre-koloniaal Liberia. In paragraaf 3.3 worden de door Ellis geschetste overeenkomsten en verschillen tussen het christelijke wereldbeeld en het wereldbeeld van de traditionele volksreligie in pre-koloniaal Liberia uitgewerkt. In paragraaf 3.4 komt één van Ellis' kernideeën aan bod: het proces van wederzijdse assimilatie tussen de christelijke Ameriko-Liberianen en de inheemse bevolking na de stichting van de Republiek Liberia. Paragraaf 3.5 behandelt de toepassing van traditionele religie en rituelen tijdens het bewind van Doe en de Liberiaanse burgeroorlogen, waarna wordt ingegaan op de verschillende niveaus die Ellis' analyse van het conflict onthult. Tot slot worden in paragraaf 3.6 enkele opmerkelijke reacties op zijn publicaties besproken en een conclusie van dit hoofdstuk geformuleerd.

3.1 Biografie

De Britse historicus Stephen Ellis (13 juni 1953 – 29 juli 2015) studeerde moderne geschiedenis aan de University of Oxford, waarna hij onder andere docent werd in Madagaskar en in de jaren tachtig tot hoofd van de afdeling Afrika van Amnesty International werd benoemd. Na een periode waarin hij redacteur van de in Londen gevestigde krant *Africa Confidential* was, kreeg Ellis vanaf het begin van de jaren negentig een aanstelling bij het African Studies Centre in Leiden, een organisatie waar hij de rest van zijn leven zeer actief voor zou blijven. Tijdens deze periode trad hij regelmatig op als adviseur voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken en werd hij hoogleraar op één van de Desmond Tutu-leerstoelen aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Tijdens zijn carrière schreef hij veel baanbrekende publicaties over voorheen onderbelichte kanten van Afrikaanse maatschappijen en hun conflicten, waaronder Nigeria, Sierra Leone en Liberia.²⁹

---

²⁹ Ton Dietz, "In Memoriam Stephen Ellis, 1953-2015," *News*, African Studies Centre Leiden, 29 juli 2015, web (geraadpleegd 10 juni 2016); Richard Dowden, "Stephen Ellis – Obituary – A Cool Observer of Africa Who Took On Big Themes," *Blogs*, Royal African Society, 30 juli 2015, web (geraadpleegd 10 juni 2016).

3.2 Voor de stichting van de republiek: geheime genootschappen

In de prekoloniale tijd – de periode voor 1847 – kon volgens Ellis het gebied dat we nu kennen als Liberia omschreven worden als een staatloze samenleving:³⁰ het had geen gecentraliseerd politiek systeem en bestond uit veel verschillende volkeren, die elk hun eigen regels, talen en gebruiken hadden.³¹ Wel namen religieuze organisaties een belangrijke politieke en sociale plek in de samenleving in. De overkoepelende aard van deze organisaties kwam voort uit een religieus wereldbeeld dat de gehele bevolking deelde. Liberianen geloofden naar verluidt – zowel voor als na het stichten van de republiek – dat de wereld wordt aangestuurd en gereguleerd door een onzichtbare orde van spirituele wezens, waaronder goden en geesten³², die op verschillende wijzen en via specifieke personen met mensen communiceren.³³

In de lappendeken van volkeren en stammen in prekoloniaal Liberia waren de meeste van deze groepen met elkaar verbonden, bijvoorbeeld door een religieus genootschap als de Poro (Sande of Sende voor vrouwen). Dit was de grootste religieuze organisatie, die zowel een belangrijke religieuze als civiele functie had in het gebied. Dit laatste hield in dat het Poro-genootschap via een heldere maatschappelijke hiërarchie de openbare orde handhaafde.³⁴ De volkeren die Mande spreken (ongeveer de helft van de prekoloniale bevolking), maakten onderdeel uit van Poro of Sande; andere volkeren rekenden zich ofwel tot de Poro, ofwel tot ander religieus genootschap. De enige uitzondering hierop is het Mandingo-volk, dat islamitisch was.³⁵

Ellis beschrijft de Poro in zijn boek middels een citaat van de medicus Harley, die aan het begin van de twintigste eeuw als missionaris naar Liberia afreisde, als volgt:

[Harley wrote:] ‘The Poro may be thought of as an attempt to reduce the all-pervading spirit world to an organization in which man might contact the spirit world and interpret it to the people, where men became spirits, and took on godhead.’ The designation of Poro (for males) and Sende (for females) as secret societies is in some respects rather misleading, as every adult Mande-speaker is in principle a member of the appropriate society. As Bellman explains, the secrecy attached to Poro ritual is less an attempt to keep knowledge restricted than to transmit certain messages to members in an esoteric form. Since boys are initiated into the Poro in order to become men, the essence of the message encoded in the Poro rituals concerns the proper understanding of the power of manhood, including one of its immanent features, violence.³⁶

---

³⁰ Ellis, “Mystical Weapons: Some Evidence from the Liberian War,” *Journal of Religion in Africa* 31.2 (2002): 229.

³¹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 203; Ellis, “Mystical Weapons,” 225.

³² Ellis, *The Mask of Anarchy*, 34.

³³ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 192/200/203.

³⁴ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 34-5/200.

³⁵ Ellis, “Liberia 1989-1994,” 187-8.

³⁶ Ellis, “Liberia 1989-1994,” 188.

In deze beschrijving wordt het belang van geweld voor het man-zijn bij de Poro benadrukt. Bij de initiatie tot volwassenheid werden bloedrituelen gebruikt om dit geweld te symboliseren. Het ritueel stond centraal in de genootschappen en had de vorm van een bloedoffer: de handelingen die tijdens het ritueel werden uitgevoerd, representeerden het worden gegeten van de geïnitieerde door een wilde geest, waarna zijn wedergeboorte als volwassene plaatsvond. De jongen werd gedurende het ritueel bang gemaakt door de dorpsoudsten, die *heartmen* werden genoemd en hun hoge positie hadden verworven door veel onderricht en initiatierituelen te ondergaan³⁷. De *heartmen* droegen gedurende het ritueel maskers en brachten de geïnitieerde fysieke pijn toe. Het offeren en eten van menselijk vlees werd gesimuleerd door dierenoffers. Ook werden patronen in de huid gesneden, waarvan de littekens de Poro-groep waartoe de geïnitieerde behoorde aangaven. Dit proces heet *scarification*.³⁸

Uit deze religieuze overtuigingen kwamen, ondanks het ontbreken van een gecentraliseerde machtsstructuur, duidelijke protocollen voort, die voorschreven hoe met de communicatie (en vooral ook met de macht die hieruit voort zou kunnen vloeien) met de spirituele wereld omgegaan diende te worden. Er waren autoriteiten – de dorpsoudsten – die beslissingsbevoegdheid hadden over of het gebruik van spirituele communicatie terecht was, of bijvoorbeeld misbruikt werd in het eigen voordeel.³⁹ Dit gaf de religieuze genootschappen een positie van macht in de prekoloniale tijd, die gebruikt werd om morele en spirituele grenzen aan te geven in situaties waarin geweld werd uitgevoerd door en tegen individuen.⁴⁰

Het dragen van maskers maakte een cruciaal deel uit van het communiceren met de spirituele wereld.⁴¹ Door het gebruik van deze maskers konden geesten en hun stemmingen zichtbaar worden gemaakt.⁴² De *heartmen* representeren gewelddadige bosgeesten door het dragen van maskers. Op deze manier brengt het dragen van de maskers hiërarchie aan in de gemeenschap. De geest wordt niet gerepresenteerd door de persoon zelf, maar door het masker dat door hem of haar gedragen wordt.⁴³

Oorlogsvoering was één van de manieren waarop een (jonge) man geweld kon gebruiken om te bewijzen dat hij een hogere positie had verdiend; dit bleef echter lastig voor mannen die niet via een bloedlijn verbonden waren met prestigieuze religieuze functionarissen. Zelfs als een jonge man succesvol was in het voeren van oorlog en zich bewezen had, moest hij om zijn macht te consolideren en zelf een positie als functionaris te bemachtigen ofwel verkozen worden door het hoogste niveau van een genootschap, ofwel deze plek met gebruik van geweld innemen. Het risico dat een man die

---

³⁷ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 259.

³⁸ Ellis, "Liberia 1989-1994," 188-9.

³⁹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 203.

⁴⁰ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 24.

⁴¹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 34.

⁴² Ellis, *The Mask of Anarchy*, 199.

⁴³ Ellis, "Liberia 1989-1994," 193.

zijn macht misbruikte liep, was dat hij vernederd zou worden. Dit gebeurde indirect via het optreden van een gemaskerde geest, die door één van de *heartmen* werd gerepresenteerd. Door deze publieke vernedering kon de man zijn autoriteit verliezen.⁴⁴

Zoals hierboven genoemd wordt, was volgens Ellis één van de manieren om als jonge man hogerop te komen in de periode voor de republiek werd gesticht, aanvallen uitvoeren op rivaliserende dorpen, mits de juiste omstandigheden zich voordeden. Het voornaamste doel daarvan was om het dorp in kwestie te plunderen, of om wraak te nemen op een eventuele eerdere aanval. Oorlogvoeren op lokaal niveau kwam veel voor en was een belangrijke vorm van politieke en economische regulatie. Religie stond centraal bij het uitvoeren van deze kleinschalige oorlogen: de strijders beschermden zichzelf en geloofden krachtiger te worden door het uitvoeren van rituelen en het innemen van bepaalde ‘medicijnen’. De priesters die bevoegd waren om deze middelen te maken, gebruikten hiervoor naar verluidt vaak menselijke lichaamsdelen van levende personen. De hoogstaande Poro-priesters binnen de gemeenschap zorgden ervoor dat kleinschalige gevechten niet uit de hand liepen, zodat er zelden grotere oorlogen uitbraken.⁴⁵ Ook amuletten en fetishobjecten met menselijke lichaamsdelen erin verwerkt, werden gezien als dragers van spirituele krachten en zouden mannen onschendbaar maken tijdens de strijd.⁴⁶

In de definitie van Harley wordt de term *secret societies*, ‘geheime genootschappen’, gebruikt om de gesloten aard van de Poro te beschrijven. Het ‘geheime’ kenmerk van deze genootschappen is dat de identiteit van de priesters die de communicatie tussen mensen- en geestenwereld mogelijk maken en degenen die maskers dragen en daarmee namens de transcendente wereld de orde handhaven en of herstellen, anoniem blijft voor buitenstaanders. Behalve de Poro bestaan er nog meer ‘geheime genootschappen’ op kleinschalig niveau, die over het algemeen geassocieerd worden met specifieke vaardigheden, zoals het genezen van slangenbeten.⁴⁷ Een ander voorbeeld van exclusieve geheime genootschappen zijn de zogenaamde luipaardgenootschappen. De aanhangers hiervan geloofden, dat zij bezeten konden worden door de geest van een luipaard. In deze staat vielen vermoordden zij op dierlijke wijze mensen.⁴⁸

Ellis vermoedt dat het brengen van bloedoffers en het eten van menselijke lichaamsdelen waarschijnlijk plaatsvond bij de geheime genootschappen in de prekoloniale tijd, zowel bij de Poro als bij de meer exclusieve genootschappen, zoals de luipaardgenootschappen. Deze methoden werden naar verluidt gebruikt als communicatiemiddel met de spirituele wereld.⁴⁹ Hoe wijdverbreid dit gebruik

---

⁴⁴ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 204.

⁴⁵ Ellis, “Mystical Weapons,” 230.

⁴⁶ Ellis, “Mystical Weapons,” 223.

⁴⁷ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 200.

⁴⁸ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 73.

⁴⁹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 221-2.

was, is moeilijk te achterhalen, omdat het in West-Afrika volgens Ellis niet ongebruikelijk was om het vocabulaire rond 'eten' ook metaforisch te gebruiken om zo te beschrijven hoeveel macht je over anderen had.⁵⁰ Dit idee van machtsoverdracht via het 'eten' van menselijke lichaamsdelen heeft te maken met het beeld dat de bevolking van de geesten- en aardse wereld had: de grens tussen mens, dier en ding werd gezien als doorlaatbaar. Mensen geloofden bijvoorbeeld dat ze zichzelf in dieren konden veranderen, of dat ze bepaalde eigenschappen van dieren over konden nemen. Ook de geesten- en mensenwereld werden gezien als doorlaatbaar, wat communicatie met de geestenwereld via een bevoegde priester mogelijk maakte.⁵¹

3.3 De spanning tussen christendom en traditionele religie

Ellis merkt in zijn publicaties op dat het wereldbeeld van de prekoloniale bevolking zoals dat is overgeleverd en het wereldbeeld van westerse academici, onderzoekers en journalisten van elkaar verschillen. Hierbij richt hij zich vooral op taalgebruik in Amerikaanse en Europese rapporten en onderzoeksverslagen over de West-Afrikaanse religieuze cultuur. Harley, een wetenschapper met een conservatief-christelijke achtergrond, vergeleek deze cultuur met zijn eigen religieuze en wetenschappelijke *framework* en kwam tot de conclusie dat de volkeren geen enkele notie van de natuurwetten hadden, noch onderscheid maakten tussen concepten van 'natuurlijke', 'onnatuurlijke' en 'bovennatuurlijke' fenomenen. Zoals Ellis schrijft: "The world was simply one."⁵² Wel viel het Harley op dat de mensen logische, causale gedachtepatronen hadden, die zich vrijelijk door zowel de zichtbare als de onzichtbare wereld bewogen.⁵³ Dit soort observaties werden door vroeg-twintigste-eeuwse etnografen en missionarissen beschreven vanuit een westers, christelijk denkkader in hun rapporten. Zij moraliseerden het moreel relatief neutrale religieuze systeem van de inheemse bevolking, door er door een christelijke bril naar te kijken en christelijke concepten, praktijken en waarden als norm te gebruiken.⁵⁴ In religies met een dualistisch denkkader – volgens Ellis omvat dit ook het christendom en de islam – bestaat er een morele splitsing met een absoluut contrast tussen het goede (God) en het kwade (Satan). Deze tweedeling ligt ten grondslag aan de wijze waarop aanhangers van deze religies de wereld aanschouwen en zich (moeten) gedragen. De tweedeling is, zoals in de vorige alinea wordt besproken, als zodanig niet aanwezig in het wereldbeeld van West-Afrikaanse inheemse religie; de wereld is volgens hen immers één geheel.⁵⁵

---

⁵⁰ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 221/265.

⁵¹ Ellis, "Mystical Weapons," 226.

⁵² Ellis, "Mystical Weapons," 226.

⁵³ Ellis, "Mystical Weapons," 227.

⁵⁴ Ellis, "Mystical Weapons," 228-9.

⁵⁵ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 247.

Er is bij deze traditionele religies wel degelijk een grens tussen moreel en immoreel handelen (bijvoorbeeld bij het misbruiken van (spirituele) macht, zoals in een vorige alinea is beschreven), maar deze grens is anders bepaald dan in het christendom en niet te herleiden tot twee machten van respectievelijk goed en kwaad. Een verschil tussen de twee komt duidelijk naar voren in de morele regels ten aanzien van het doden van mensen, hen te offeren dan wel (delen van) mensen eten.

In het geval van het christendom wordt het gebod 'gij zult niet doden' geïnterpreteerd vanuit het kader van de joods-christelijke traditie en de kerk (en, daarmee, de moderne (christelijke) staat) als autoriteit: enkel onder leiding van de staat, in tijden van oorlog, is het acceptabel om te doden. Hiermee geniet de staat het monopolie op geweld.⁵⁶ De autoriteit op het gebied van de grens tussen goed en kwaad bij West-Afrikaanse inheemse religies was niet de staat, maar waren de priesters die via de maskers en rituele offers communiceerden met geesten en goden. Geweld plegen, oorlogvoeren en het offeren van geliefden om in contact te komen met de geestenwereld – en daarmee bepaalde macht en/of vermogens te verwerven – waren volgens Ellis essentiële onderdelen van het menselijk leven en om die reden, mits onder de juiste omstandigheden uitgevoerd, moreel neutraal.⁵⁷

Het brengen van een mensenoffer na de kruisiging van Jezus Christus druist in tegen de christelijke doctrine, omdat Jezus het ultieme, perfecte en enige essentiële mensenoffer is geweest. Er zal nooit een offer zijn dat dat overtreft en om die reden is elk mensenoffer na het eerste, dat ervoor zorgde dat alle zonden van de mensheid vergeven waren, overbodig en immoreel (en derhalve waarschijnlijk een handeling die geïnspireerd is door Satan).⁵⁸

De discrepantie tussen deze twee wereldbeelden wordt geïllustreerd door de rapporten van naar West-Afrika afgereisde westerlingen: zij gebruikten dualistische, christelijk-theologische terminologie om de handelingen en rituelen van de inheemse bevolking te beschrijven. Machtige en gewelddadige, maar niet als 'goed' of 'kwaad' gemarkeerde bosgeesten werden bijvoorbeeld beschreven als 'bosdemonen' of 'bosduivels' en het consumeren van menselijk vlees, dat voor de inheemsen als communicatiemiddel met de geestenwereld werd gebruikt, werd aangeduid met de term 'kannibalisme'.⁵⁹ De gekleurde woordkeuze die door de westerse academische wereld gebruikt werd om inheemse rituelen te beschrijven, weerspiegelde daardoor niet de originele betekenis en intentie van deze gebruiken.

---

⁵⁶ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 228-9.

⁵⁷ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 247-8.

⁵⁸ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 247.

⁵⁹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 221.

3.4 Wederzijdse assimilatie: 1822 – 1980

In 1822 kwamen de eerste Amerikaanse kolonialisten aan in het gebied dat later Liberia zou gaan heten. Deze migranten stamden af van Amerikaanse slaven en ontleenden veel aanzien aan die achtergrond en hun associatie ermee. Zij vestigden zich in de kustgebieden waar zij waren aangekomen en stichtten daar de hoofdstad, Monrovia, waarna ze het land omdoopten tot de Republiek Liberia, die 1847 officieel werd erkend als soevereine staat.⁶⁰ De ‘nieuwe’ republikeinen, die bekend stonden onder de naam ‘Ameriko-Liberianen’ en zichzelf *Americans* noemden, trokken niet meer dan een paar kilometer landinwaarts en kwamen daarom in eerste instantie vrijwel niet in aanraking met de bevolking van het binnenland.⁶¹

In de vorige paragraaf is het verschil tussen het christelijk-theologische wereldbeeld van westerse onderzoekers en dat van de inheemse West-Afrikaanse bevolking besproken. De botsing van deze twee denkkaders werd met de komst van de Ameriko-Liberianen realiteit: de kolonialisten zagen hun terugkomst naar Afrika als missie om de inheemse bevolking te civiliseren, door de Liberiaanse maatschappij te vormen naar het Amerikaanse staatsmodel en haar inheemse inwoners te bekeren tot het christendom.⁶² De True Whig Party (TWP), een grote politieke partij waartoe van de stichting van de republiek tot aan de coup van Samuel Doe in 1980 de meeste Liberiaanse presidenten behoorden, legde de nadruk op het belang van het hebben van één centraal politiek machtssysteem, met als basis de Amerikaans-republikeinse waarden. Dit hield in dat de staat het monopolie op geweld had en de regering aan de hand een van publiekelijk aangewezen hiërarchie en seculiere wetten opgesteld werd. Aan het begin van de twintigste eeuw werden onder dit bewind alle eerder in het gebied bestaande bestuurssystemen, zoals dat van de Poro en andere gemeenschappen in het binnenland, ofwel onderdrukt, ofwel ingelijfd bij de centrale regering. In dit laatste geval diende elke lokale Poro-functionaris verantwoording af te leggen aan het centraal gezag. Onder andere president Tubman liet zich later, in de jaren vijftig, inaugureren als hoofd van alle Poro-gemeenschappen, zodat ook op die manier de macht van de Poro verplaatst werd naar de centrale overheid.⁶³ Lidmaatschap van de meer exclusieve geheime genootschappen, zoals de luipaardgenootschappen, werd verboden.⁶⁴

In de praktijk pakte dit anders uit. De uniformiteit die de Ameriko-Liberianen voor ogen hadden, bleek niet haalbaar; het gebied buiten Monrovia bestond uit een lappendeken van verschillende gemeenschappen, waar in en rond gemeenschappelijke gebouwen als kerken en scholen de assimilatie van zowel traditionele als Amerikaanse gebruiken leidde tot nieuwe maatschappelijke groepen met

---

⁶⁰ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 37.

⁶¹ Ellis, “Mystical Weapons,” 225.

⁶² Ellis, “Mystical Weapons,” 225.

⁶³ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 250-1.

⁶⁴ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 238.

gemengde gebruiken, in plaats van tot de bedoelde eenduidige kerstening van de inheemse bevolking naar het model van de Amerikaanse samenleving.⁶⁵

De religieuze rituelen van de inheemse bevolking – met name de tradities die draaiden om bloedoffers en het ‘eten’ van mensen – werden door de Ameriko-Liberiaanse christenen vanuit twee verschillende perspectieven benaderd: enerzijds vanuit een staatsrechtelijk en politiek perspectief, omdat ze claimden dat het monopolie op geweld bij de ‘staat’ lag en zich niet uitstreekte tot individuele priesters en *heartmen*; anderzijds vanuit een theologisch perspectief, omdat de rituelen werden beschouwd als uitingen van satanisme.⁶⁶ Door de macht van de Amerika-Liberiaanse regering werd het originele wereldbeeld van de inheemse bevolking, waarin geloofd werd dat communicatie tussen de zichtbare mensenwereld en de onzichtbare spirituele wereld mogelijk is, in het morele kader van het christelijke wereldbeeld geplaatst.

In de jaren twintig en dertig waren volgens Ellis de Poro volledig opgenomen in de Liberiaanse regering. Onder het centraliserende bewind van de Ameriko-Liberiaanse regering waren er op regionaal niveau kleinschalige facties ontstaan, die bestuurd werden door factieleiders met een geringe hoeveelheid macht. Deze factieleiders traden in toenemende mate tot de meer omstreden luipaardgenootschappen toe, zodat zij middels de traditionele rituelen snel meer macht konden vergaren. Ook vonden in deze context steeds vaker rituele moorden plaats.⁶⁷ Dit toont een proces dat Ellis ‘*assimilation réciproque*’ noemt: door de contextualisatie van de inheemse tradities in de republikeinse staatsvorm vond wederzijdse assimilatie tussen deze groepen plaats.⁶⁸

Nadat William Tubman in 1944 president werd, raakte dit proces in een stroomversnelling. Belangrijke personen uit het binnenland zochten contact met republikeinse politici om hun lokale macht te versterken. De politici wilden op hun beurt op de gemakkelijkste wijze macht verwerven en kwamen door deze lokale notabelen van geheime genootschappen in aanraking met de traditionele manier om snel machtig te worden: het brengen van bloedoffers.⁶⁹ Waar eerst enkel een selecte groep ingewijde priesters in deze communicatie tussen de geesten- en mensenwereld kon voorzien en er een naaste of geliefde geofferd diende te worden, konden politici nu directe toegang krijgen tot een hogere klasse via de vele zelfbenoemde *heartmen* die er waren. Door het marktmechanisme dat de republikeinen hadden geïntroduceerd, was het gemakkelijk om een willekeurig slachtoffer te vinden.⁷⁰ Ellis citeert een Liberiaanse journalist, die schrijft dat rituele moord in deze periode in Liberia als het

---

⁶⁵ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 207.

⁶⁶ Ellis, “Mystical Weapons,” 231.

⁶⁷ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 242-3.

⁶⁸ Ellis, “Mystical Weapons,” 231-2.

⁶⁹ Ellis, “Mystical Weapons,” 231-2.

⁷⁰ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 248-9.

ware de 'beschaafde' vorm is van de traditionele, met negatieve connotaties doorspekte bloedrituelen, omdat het nu door 'beschaafde' personen wordt uitgevoerd.⁷¹

Ook de vorm van oorlogvoeren veranderde; waar jonge mannen met ambitie zich eerst, door het monopolie op geweld van de staat, niet langer konden bewijzen door middel van geweldpleging⁷², namen de republikeinse oorlogen nu eigenschappen over van de prekoloniale, kleinschalige oorlogen tussen de verschillende gemeenschappen. Geleidelijk aan nam de Ameriko-Liberiaanse legermacht, die bestond uit inheemse soldaten, traditionele krijgersgebruiken over in haar werkwijze.⁷³ Ook hier is de wederzijdse assimilatie zichtbaar. Het proces van unificatie in Liberia tijdens de twintigste eeuw heeft het inheemse religieuze traditie van het brengen van bloedoffers geïntroduceerd in de moderne, op christelijke theologie gestoelde politiek, terwijl deze twee concepten elkaar – zoals in de vorige paragraaf is uitgelegd – in essentie uit zouden moeten sluiten.⁷⁴

In de periode tussen de stichting van de Republiek Liberia en het jaar 1980 voltrok zich een proces van wederzijdse assimilatie tussen enerzijds de inheemse bevolking en hun religieuze overtuigingen en anderzijds de Ameriko-Liberiaanse, christelijke republikeinen.⁷⁵ Door deze assimilatie zijn deze twee groepen, die in eerste instantie tegenover elkaar stonden, zich met elkaar gaan vermengen. Het resultaat hiervan is dat regeringsposities met van origine een Ameriko-Liberiaanse achtergrond, die waren gecreëerd in een systeem dat tot doel had een 'geciviliseerd' Liberia naar Amerikaans, christelijk model op te bouwen, nu gevuld werden door politici die aan de macht waren gekomen door hun lidmaatschap van geheime genootschappen en hun traditionele (bloed)rituelen. Daartegenover stond dat de functionarissen van de Poro, die in de prekoloniale tijd de controle over de staatloze samenleving hielden, nu functies vervulden in het republikeinse staatsysteem. Zij waren dus ingelijfd in de centrale regering. Ook aan de onderkant was hun oorspronkelijke macht echter weggevloeid; waar zij eerst de regels vaststelden ten aanzien van moraliteit en geweld (en dus ook ten aanzien van leven en dood) in bijvoorbeeld hun functies als *heartmen*, kon nu iedereen traditionele bloedrituelen gebruiken om macht te vergaren. De begeleiding en goedkeuring van de geïnitieerde *heartmen* was overbodig geworden. De geheime genootschappen waren niet langer een pijler van de samenleving. De grens tussen de inheemse bevolking en de Ameriko-Liberianen was gedurende deze periode volgens Ellis zo vervaagd, dat hij aan het einde ervan vrijwel niet meer bestond.⁷⁶

---

⁷¹ Ellis, "Mystical Weapons," 232.

⁷² Ellis, *The Mask of Anarchy*, 213.

⁷³ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 210.

⁷⁴ Ellis, "Mystical Weapons," 232.

⁷⁵ Ellis, "Mystical Weapons," 233-4.

⁷⁶ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 265.

3.5 Toepassing van traditionele rituelen en gebruiken na 1980

In 1980 werd onder leiding van Samuel Doe een staatsgreep uitgevoerd, waarna het Ameriko-Liberiaanse systeem ineenstortte. Het monopolie op geweld van de staat werd opgeheven en burgers werden nu juist door nationale politici bewapend en aangemoedigd te vechten voor de regering van hun voorkeur. Dit 'vechten' gebeurde niet enkel op militair gebied, maar ook op politiek en spiritueel gebied; men werd actief aangezet de inheemse (bloed)rituelen te gebruiken bij het veroveren van de staat en het beschermen van het eigen lichaam tijdens de strijd.⁷⁷

Doe had zelf veel interesse in het verkrijgen van macht met gebruik van bovennatuurlijke krachten. Hij hoorde naar eigen zeggen de stemmen van Jeanne d'Arc en andere helden. De reden dat Doe stemmen van de Franse nationale heldin beweerde te horen, kan wellicht gezocht worden in het feit dat hij niet op goede voet stond met de patriarch van het Franssprekende deel van West-Afrika, Félix Houphouët-Boigny, de president van Ivoorkust.⁷⁸ Ook geloofde Doe dat hij onschendbaar was, zolang hij beschermd werd door naar verluidt foetussen van jonge, zwangere meisjes te eten. Naast het uitvoeren van dit soort traditionele rituelen, ging hij ook naar de kerk en de moskee.⁷⁹ Niet alleen Doe zelf, maar ook de Liberiaanse burgers geloofden in zijn banden met het bovennatuurlijke; na zijn dood bleven zijn kamers in het Executive Mansion ongeopend door derden, omdat men geloofde dat de gewelddadige geesten die hij aanstuurde en die met enige regelmaat bezit van hem namen, daar nog zouden rondwaren.⁸⁰ Ook Prince Johnson, de opstandeling die hem vermoordde, gebruikte zowel inheemse als christelijke religieuze motieven in zijn spreken en handelen ("Yes! I killed Doe through the power of God. [...] I killed plenty people that day right here at this Freeport here. Praise the Lord."⁸¹). Ellis beargumenteert dat het extreme geweld dat hij gebruikte bij het folteren en (ritueel) om het leven brengen van Doe, niet onverenigbaar is met moderniteit; moderne middelen dienen juist een belangrijk doel bij deze geweldplegingen, zoals de video die Johnson maakte van dit schouwspel, die aan iedereen zou kunnen tonen hoe sterk Johnson als krijger was.⁸²

De manier waarop geweld ingezet werd door de krijgsheren en hun (kind)soldaten bevatte directe referenties aan de symboliek van de traditionele volksreligie van de geheime genootschappen. Deze symboliek, bijvoorbeeld in de vorm van kannibalisme, werd toegepast door alle lagen van de bevolking: staatshoofden zoals Johnson, die onderdelen van Doe's lichaam at en Charles Taylor, die naar verluidt geofferd mensenbloed dronk; generaals en krijgsheren aten kinderharten; maar ook bisschoppen, hulpverleners en afgevaardigden van de Verenigde Naties namen deel aan bloedrituelen.⁸³ De vorm

---

⁷⁷ Ellis, "Mystical Weapons," 233-4.

⁷⁸ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 66.

⁷⁹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 25.

⁸⁰ Ellis, "Liberia 1989-1994," 190-1.

⁸¹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 24.

⁸² Ellis, "Liberia 1989-1994," 192.

⁸³ Ellis, "Liberia 1989-1994," 192.

van de rituelen leek op de traditionele vorm, maar vraag is of de motivatie van de uitvoerder ook hetzelfde was als die van de prekoloniale inheemse bevolking. De gebeurtenissen blijken op verschillende niveaus te interpreteren. Enerzijds lag de motivatie voor het deelnemen in (kannibalistische) rituelen in spirituele redenen: men geloofde dat door het consumeren van onschuldig bloed of kinderharten het lichaam werd beschermd tegen vijandelijk vuur. Ook trokken militiekrijgshoofd Joshua Milton Blayhi – beter bekend onder *nom de guerre* General Butt Naked – en zijn kindsoldaten naakt ten strijde, omdat ze geloofden dat dit hen zou beschermen. Lichaamsdelen van belangrijke, machtige mensen werden opgegeten door anderen in de hoop op overdracht van de macht, maar ook, zoals in het geval van Doe, om er zeker van te zijn dat hij zich niet in een vogel zou veranderen en weg zou vliegen van zijn gevangenschap.⁸⁴

Hier wordt het geloof in het bestaan van doorlaatbare grenzen tussen de geesten-, dieren- en mensenwereld, waar de traditionele volksreligie op gestoeld is, zichtbaar. De vrouwenkleding, pruiken en ‘voodoo-regalia’ in de vorm van bijvoorbeeld wc-brillen en amuletten die de soldaten droegen, vertegenwoordigden de maskers uit de prekoloniale traditionele rituelen van de geheime genootschappen.⁸⁵ De voorwaarden voor het dragen van deze vervangende ‘maskers’ (en daarmee het legitimeren van geweld) waren veranderd gedurende de twintigste eeuw en hadden een zeer inclusief karakter gekregen; de claim was dat geesten nu, in plaats van enkel een select gezelschap van bevoegde priesters, iedereen op elk moment konden bezitten en tot geweld aanzetten – “All that is required is to have a gun.”⁸⁶

Dit is volgens Ellis het spirituele, traditionele niveau dat meespeelde. Desalniettemin is er ook een tweede niveau zichtbaar dat mensen aanstuurde tot het brengen van bloedoffers en tot kannibalisme: dat van intimidatie en persoonlijk gewin. Deze motivatie distantieert zich van de geestenwereld en speelt zich af op menselijk niveau. Als er bijvoorbeeld aan Liberiaanse burgers wordt gevraagd waarom soldaten zich tijdens de burgeroorlog in vrouwenkleding en andere objecten verkleden, antwoorden velen dat ze dat simpelweg gebruikten om mensen bang te maken.⁸⁷ Ook het afsnijden van lichaamsdelen van Doe door Johnson kan worden geïnterpreteerd als simpelweg foltering om informatie los te krijgen. De observatie dat geweld vanuit enkel spirituele, ritualistische motivatie werd toegepast, is derhalve onjuist. De belangrijkste motivatie voor het toepassen van geweld is het verkrijgen van macht, door een verscheidenheid aan symbolen te gebruiken die door iedereen begrepen werd.⁸⁸ Plundering, verkrachting en het afdwingen van slavenwerk van de lokale bevolking dienden ter persoonlijk gewin, in plaats van ter consolidatie van machtsposities, waarbij het streven

---

⁸⁴ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 16.

⁸⁵ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 113; Ellis, “Liberia 1989-1994,” 194.

⁸⁶ Ellis, “Liberia 1989-1994,” 194/259.

⁸⁷ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 260.

⁸⁸ Ellis, “Liberia 1989-1994,” 193.

daarnaar werd ingekaderd onder leiding van de dorpsoudsten, zoals in de prekoloniale samenleving.⁸⁹ Nu, tijdens de burgeroorlogen, was er niemand die controle had over het geweld.⁹⁰ De traditionele rituelen dienden niet langer om maatschappelijke hiërarchie en de openbare orde te handhaven, maar leidden juist tot het tegenovergestelde: volledige maatschappelijke wanorde en wetteloosheid.⁹¹

3.6 Reacties op Ellis en conclusie van dit hoofdstuk

Op Ellis' boek *The Mask of Anarchy* zijn veel reacties gekomen. Een aantal hiervan is positief: Luise White prijst Ellis' beslissing om het perspectief van de lokale bevolking aan te nemen en noemt hem hierin uniek. Ook herkent ze het in dit hoofdstuk besproken motief – het onderzoeken van meerdere niveaus – dat hij aanhoudt: “Ellis requires that his readers follow two related sentences, not just of events, but as ways of thinking about events: one of the deterioration and destruction of the Liberian state, and the other of secret society business.”⁹² Mats Utas uit zijn waardering voor Ellis' uitgebreide bronnengebruik en de verwerking van informatie, maar heeft kritiek op het ontbreken van een eenduidige definitie voor de term 'religie' en Ellis' overkoepelende gebruik van deze term voor alle spirituele gebruiken en tradities in Liberia.⁹³ Paul Richards schrijft in zijn recensie dat de keuze van Ellis om kannibalisme als centraal thema binnen de Liberiaanse burgeroorlog te kiezen, ongegrond is. Volgens Richards is er onvoldoende bewijs voor de door Ellis benadrukte activiteit van exclusieve geheime genootschappen vanaf de twintigste eeuw. Hij vindt dat er beter op sociologische, 'neo-Durkheimiaanse' wijze naar de religieuze ervaringen in Liberia kan worden gekeken, waarmee hij doelt op het zien van religieuze waarden als collectieve representatie, die fluctueert naarmate de maatschappelijke dynamiek verandert.⁹⁴

De reden dat ik heb besloten Ellis' analyse, ondanks deze kritieken, te gebruiken als kader voor mijn onderzoek, is omdat hij een visie op de Liberiaanse maatschappij biedt die geen enkele andere auteur aanhoudt. Hij maakt religieuze factoren relevant in de kern van zijn onderzoek en legt hiermee een structuur bloot, die anderen over het hoofd zien.

Verklaringen van gebeurtenissen kunnen, zoals Ellis benadrukt, altijd op twee niveaus geïnterpreteerd worden door de Liberianen: als beschrijving van wat er daadwerkelijk is gebeurd (menselijke wereld) en als bewijs dat er hogere machten aan het werk zijn (spirituele wereld).⁹⁵ Dit

---

⁸⁹ Ellis, “Liberia 1989-1994,” 185.

⁹⁰ Ellis, “Liberia 1989-1994,” 194.

⁹¹ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 264-5.

⁹² Luise White, “Human Sacrifice, Structural Adjustment, and African Studies: A Review Essay,” *Comparative Studies in Society and History* 45.3 (2003): 633-4.

⁹³ Mats Utas, “Reviewed Work: *The Mask of Anarchy: The Destruction of Liberia and the Religious Dimension of an African Civil War* by Stephen Ellis.” *African Studies Review* 51.1 (2008): 156.

⁹⁴ Paul Richards, “‘Witches’, ‘Cannibals’ and War in Liberia,” *The Journal of African History* 42:1 (2001): 168-9.

⁹⁵ Ellis, *The Mask of Anarchy*, 16.

hoofdstuk laat zien dat in elke periode van de geschiedenis een dualiteit tussen traditionele volksreligie en een andere entiteit (in de prekoloniale tijd de christelijke onderzoekers; tussen de stichting van de republiek en 1980 de Ameriko-Liberiaanse, christelijke regering; vanaf 1980, tijdens de burgeroorlogen, de stateloosheid en zucht naar snelle machtsverwerving door het individu) ten grondslag ligt aan het denken door en over Liberianen. De spanning tussen deze twee factoren heeft de geschiedenis van Liberia sterk beïnvloed. De conclusie die kan worden getrokken, is dat de Liberiaanse maatschappij gedurende 135 jaar veel is veranderd en dat elke verandering mede teweeg is gebracht door spanning tussen verschillende religieuze entiteiten. Hiermee leidden al deze veranderingen tot nieuwe duidingen van zowel het traditionele als het christelijke erfgoed. Ellis benadrukt, zonder de relevantie van politieke en economische factoren te ontkennen, het belang van het onderzoeken van religieuze factoren in de Liberiaanse burgeroorlogen meermaals in zijn publicaties; dat belang wordt in dit hoofdstuk bevestigd. Hij claimt dat het conflict in Liberia op meerdere niveaus, waaronder een religieus niveau, onderzocht dient te worden om een volledige analyse te kunnen formuleren. In het volgende hoofdstuk wordt onderzocht of er ook bij de oplossing van het conflict een religieus niveau geïmplementeerd had moeten worden en of dit, in het geval dat dit bevestigd wordt, ook is gebeurd.

4. WILLIAM VENDLEY EN INTERRELIGIEUZE SAMENWERKING

In dit hoofdstuk worden de acties en effectiviteit van de Inter-Religious Council of Liberia (IRCL) geanalyseerd aan de hand van het door William Vendley geschetste *framework* voor interreligieuze samenwerking. In paragraaf 4.1 wordt een korte biografie van Vendley gegeven. Paragraaf 4.2 richt zich op zijn visie betreffende het belang van interreligieuze samenwerking. Paragraaf 4.3 bespreekt de verschillende conflictstadia en rollen van interventie die Vendley noemt en in paragraaf 4.4 komt de rol van interreligieuze raden aan bod. Paragraaf 4.5 schetst een korte historische achtergrond van het bestaan van de IRCL en past vijf kernprincipes die Vendley formuleert als randvoorwaarden voor succesvolle interreligieuze samenwerking toe op de IRCL. Ook bespreekt deze paragraaf de relevantie van Vendleys concepten van *primary* en *public language* in het geval van de IRCL. In paragraaf 4.6 wordt onderzocht of en – zo ja – hoe de drie niveaus waarop interreligieuze raden volgens Vendley actief kunnen zijn (moreel, sociaal en spiritueel) relevant zijn voor het beleid van de IRCL en worden verschillende momenten van interventie door de IRCL aan de hand van Vendleys conflictstadia geanalyseerd. Ook komt in deze paragraaf interreligieuze interventie middels traditionele religie aan bod. Paragraaf 4.7 geeft een conclusie van dit hoofdstuk.

De reden dat ik heb besloten om twee artikelen van William Vendley in het theoretisch kader op te nemen, is omdat hij het belang van interreligieuze raden, zoals de Inter-Religious Council of Liberia, bij het oplossen van conflictsituaties benadrukt en beargumenteert. Hij geeft een overzicht van verschillende conflictstadia en hoe hierbij geïntervenieerd kan worden door religieuze gemeenschappen. Vendleys randvoorwaarden voor conflictinterventie en zijn methode voor het opzetten van een succesvolle interreligieuze raad zijn geschikt als kader bij de analyse van de rol van de IRCL bij de interventie in de Liberiaanse burgeroorlogen, omdat de IRCL het soort raad is waar hij in zijn theorie over succesvolle interreligieuze samenleving op doelt.

4.1 Biografie

William Vendley is een theoloog uit de Verenigde Staten, die in het verleden professor en decaan is geweest bij rooms-katholieke masteropleidingen in de theologie. Hij is sinds 1994 secretaris-generaal van *Religions for Peace International*, 's werelds grootste en meest representatieve multireligieuze samenwerking. De organisatie zet zich in op een inter- en multireligieus niveau en organiseert daarnaast acties om oorlogen te beëindigen, het milieu te beschermen en armoede en honger terug te dringen. Vendley heeft geholpen een groot aantal interreligieuze raden op te zetten over de hele wereld, waaronder de Inter-Religious Council of Sierra Leone (IRCSL); dat gebeurde tijdens de burgeroorlog daar. Ook heeft hij een grote rol gespeeld in multireligieuze oorlogsbemiddeling in

conflictgebieden in onder andere het toenmalige Bosnië-Herzegovina, Liberia, India en het Midden-Oosten. In samenwerking met anderen heeft Vendley het *Hope for Children Initiative* opgezet, een stichting die zich richt op Afrikaanse kinderen die wees zijn geworden door toedoen van HIV en/of AIDS. In het verleden heeft hij meermaals als adviseur voor de overheid van de Verenigde Staten gewerkt en hij is onder andere covoorzitter van de werkgroep van het departement Religion and Foreign Policy. Vendley werkt vanuit de overtuiging dat multireligieuze vredesinitiatieven een krachtige extra dimensie aan *peacebuilding* toevoegen en dat zij een belangrijke aanvulling vormen op de inzet van overheden en bijvoorbeeld de Verenigde Naties in conflictsituaties.⁹⁶

4.2 Interreligieuze samenwerking en *public language*

Vendley legt aan de hand van de situatie in Sierra Leone tijdens de burgeroorlog uit hoe verschillende religies kunnen samenwerken om conflicten te beëindigen. Christelijke en islamitische religieuze leiders hebben in Sierra Leone bemiddeld in de vredesonderhandelingen tussen de Sierra Leonese regering en de rebellen van het Revolutionary United Front (RUF) om de burgeroorlog in het land te beëindigen.⁹⁷ Ook christelijke en islamitische vrouwen hebben in Sierra Leone hun krachten gebundeld en actie ondernomen om een einde te maken aan de terreur, die onder andere het inzetten van kindsoldaten en het amputeren van lichaamsdelen omvatte. De focus van conflictbeheersing is volgens Vendley tweeledig: enerzijds moet er bij interventie een goede analyse worden gemaakt van de precieze terreursituatie en anderzijds moeten de verschillende religieuze tradities bereidheid tonen tot samenwerking om bij te dragen aan conflictoplossing. Voor dit laatste draagt Vendley als reden aan dat problemen veelal grensoverschrijdend zijn – ze beperken zich niet tot één religieuze traditie, maar een oorlog heeft impact op iedereen in de samenleving.⁹⁸ Deze overkoepelende dimensie van religieuze gemeenschappen biedt volgens Vendley een belangrijke aanvulling op interventie door regeringen, bewapende groepen (zoals legers) en internationale organisaties (zoals de Verenigde Naties).⁹⁹ Religie wordt vaak enkel en alleen (en veelal onterecht) gezien als de bron van conflicten die bij nadere analyse eerst en vooral een economische en/of politieke origine hebben. Dat religie ook een rol kan spelen in het oplossen van deze conflicten, blijft meestal onderbelicht.¹⁰⁰

---

⁹⁶ "International Secretariat," *Who We Are*, Religions for Peace, zonder datum, web (geraadpleegd 17 juni 2016); "William Vendley," *About Us*, Sustainable Development Solutions Network: A Global Initiative for the United Nations, zonder datum, web (geraadpleegd 15 juni 2016).

⁹⁷ William Vendley, "The Need for Religious Cooperation," *Philosophies of Peace and Just War in Greek Philosophy and Religions of Abraham: Judaism, Christianity and Islam*, red. Mehdi Faridzadeh (New York: Global Scholarly Publications, 2003), 161-3; William Vendley, "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict," *CrossCurrents* 55.1 (2005): 98.

⁹⁸ Vendley, "The Need for Religious Cooperation," 161-163; Vendley, "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict," 95.

⁹⁹ Vendley, "The Need for Religious Cooperation," 161-3; Vendley, "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict," 99.

¹⁰⁰ Vendley, "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict, 90/96.

Religions for Peace heeft een mechanisme ontworpen voor herkenning van en interventie bij de verschillende conflictstadia. Dit mechanisme helpt om conflicten te analyseren en betrokken religieuze gemeenschappen te stimuleren hun netwerk en autoritaire capaciteiten te gebruiken bij het oplossen van deze conflicten. Dit mechanisme wordt in de volgende paragraaf besproken. Vendley beargumenteert dat religieuze netwerken bij uitstek geschikt zijn om te interveniëren in conflict, omdat religieuze gemeenschappen een belangrijk sociaal, moreel en spiritueel kapitaal vertegenwoordigen, dat kan helpen bij het oplossen van problemen. Ten eerste creëert de sociale infrastructuur van religieuze gemeenschappen, zoals moskeeën, kerken en tempels, maar ook ziekenhuizen en humanitaire stichtingen, een netwerk van actie en communicatie. Dit zorgt ervoor dat religieuze gemeenschappen een belangrijke rol kunnen spelen in het transformeren van conflicten. Ten tweede bieden religieuze gemeenschappen een moreel kader. Religieuze leiders kunnen hun morele voorbeeldpositie en invloed aanwenden om wederzijds begrip tussen de verschillende gemeenschappen te bewerkstelligen. Een centrale gedachte in de meeste religieuze morele *frameworks* is de zogenaamde Gulden Regel: je dient anderen te behandelen, zoals je zelf behandeld zou willen worden. Ook deze gedachte kan leiden tot groter wederzijds begrip en het vinden van niet-gewelddadige oplossingen voor conflicten. Ten derde richt het spirituele niveau van religieuze gemeenschappen zich voornamelijk er op het leven betekenis te geven. Spiritualiteit kan, zelfs in situaties van schijnbare uitzichtloosheid, hoop en kracht bieden.¹⁰¹

Vendley gaat in zijn werk uit van een verband tussen interreligieuze samenwerking dat hij 'religieuze tweetaligheid' noemt. Implementatie van religieuze tweetaligheid maakt het volgens hem mogelijk om kwesties die van gemeenschappelijk belang zijn beter te bespreken en daarvoor een passende oplossing te vinden. Hiermee opent religieuze tweetaligheid de deur naar succesvolle religieuze samenwerking. De 'tweetaligheid' waar hij het over heeft betreft het gebruik van zowel de afzonderlijke discoursen binnen de religieuze gemeenschappen (*primary languages*) zelf als een algemeen taalveld (*public language*) dat vrij is van culturele en religieuze connotaties. De *primary language* van een religieuze traditie is niet geschikt voor communicatie tussen verschillende tradities. Deze afzonderlijke discoursen moeten volgens Vendley doorbroken worden, om op interreligieus niveau te kunnen communiceren via een overkoepelend, algemeen en seculier discours: *public language*. De term die hij voor het bereiken van deze omslag gebruikt is 'religieuze creativiteit'. Verschillende religies kunnen door middel van het gemeenschappelijke, neutrale taalveld van *public language* op een creatieve manier hun eigen traditie opnieuw uitdrukken.¹⁰² Het behouden van de *primary language* dient ter ontwikkeling en overlevering binnen de eigen religieuze traditie; het gebruiken van de *public language* dient het interreligieuze, gemeenschappelijke doel van conflictbeëindiging door middel van samenwerking.¹⁰³

---

¹⁰¹ Vendley, "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict," 93-4.

¹⁰² Vendley, "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict," 91-2; Vendley, "The Need for Religious Cooperation," 163-4.

¹⁰³ Vendley, "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict," 91.

4.3 De verschillende conflictstadia

Vendley bespreekt in zijn artikelen de verschillende fases van een conflict en de transformatiestrategieën en rollen van conflictinterventie die met deze fases corresponderen. De conflictstadia die hij bespreekt, zijn respectievelijk de latente conflictfase, de confrontatiefase, de onderhandelingsfase en de post-conflictfase.

Tijdens de latente conflictfase zijn de ‘randvoorwaarden’ voor conflict, zoals onrechtvaardigheid, corruptie en ongelijke verdeling van de macht, al wel aanwezig in het systeem, maar zijn ze nog niet zichtbaar. Gedurende deze fase is de taak van conflictinterventie om door middel van educatie of bewustwording mensen inzicht te geven in de onderdrukking en ongelijkheden in de samenleving. Dit verhoogde bewustzijn van de situatie leidt de groep naar de confrontatiefase. In de confrontatiefase kunnen de problemen uit de latente conflictfase aan de oppervlakte komen, waardoor de situatie dan wel escaleert, dan wel wordt rechtgezet. Door het gebruik van retorische pleidooien en geweldloos en/of gewelddadig protest laten de betrokken groeperingen hun wensen en doelen aan de buitenwereld zien. De verandering die de partijen in kwestie wensen, vereist een herverdeling van de oorspronkelijke macht, waarbij de relatie tussen de verschillende partijen opnieuw gedefinieerd wordt. Hierna volgt de onderhandelingsfase. Deze onderhandeling kan op een veilige en onpartijdige manier worden bewerkstelligd door inzet van bemiddeling tussen de partijen, waarna een vredesakkoord kan worden bereikt. Het conflict is nu voorbij, maar in het kader van de post-conflictfase moet een proces van verzoening en sociale wederopbouw in gang worden gezet. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de voorheen ongelijke verdeling van de macht.¹⁰⁴

4.4 De rol van interreligieuze raden

De in de vorige paragraaf besproken kwaliteiten van religieuze gemeenschappen (hun sociaal, moreel en spiritueel kapitaal) spreekt *Religions for Peace* aan om een conflict te transformeren. Dit gebeurt in de vorm van interreligieuze raden, die op nationaal en regionaal gebied worden ingezet.¹⁰⁵ Alhoewel deze raden worden aangestuurd door religieuze leiders, is de aard ervan seculier – vandaar dat het gebruik van een algemene *public language* essentieel is. Voor het goed functioneren van de interreligieuze raden houdt Vendley in zijn artikel vijf kernprincipes aan: het erkennen van religieuze verscheidenheid, gezamenlijke erkenning van het belang van het probleem (armoede en mensenrechtenschending zijn voorbeelden van problemen waarover de verschillende religieuze tradities het eens zijn), het bewaken van de identiteit en authenticiteit van elke betrokken religieuze gemeenschap, het respecteren van de wijze waarop de verschillende religieuze gemeenschappen

---

¹⁰⁴ Vendley, “The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict,” 92-93.

¹⁰⁵ Vendley, “The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict,” 91.

georganiseerd zijn en zich profileren en ten slotte het bieden van steun aan lokale en individuele multireligieuze structuren, zoals de interreligieuze raden.¹⁰⁶ Vendley vat de functie van interreligieuze raden in conflictsituaties samen in de zin: “In their most effective form, inter-religious councils become institutionalized multi-religious coordinating bodies to deliver critical services through religious networks and serve as a unique entry point for civil society to access the under-utilized collective assets of religious communities.”¹⁰⁷

Vendley draagt de Inter-Religious Council of Liberia en de Inter-Religious Council of Sierra Leone aan als voorbeelden van raden die succesvolle multireligieuze interventies in de burgeroorlogen in zowel Liberia als in de omliggende landen deden. Het *Religions for Peace*-initiatief en deze interreligieuze raden speelden een centrale rol bij de afzetting van Charles Taylor als president en het opvangen van en bieden van psychologische steun aan vluchtelingen in de West-Afrikaanse regio.¹⁰⁸

4.5 De oprichting van de Inter-Religious Council of Liberia

Aan het begin van de Eerste Liberiaanse Burgeroorlog beweerde Doe's regering dat de rebellen die zich tegen zijn bewind verzetten, christenen waren, die het gemunt hadden op de islamitische organisaties in Liberia. Doe gebruikte het feit dat Charles Taylor, de rebellenleider, een diaken van de baptistenkerk was, als aanleiding voor deze framing. Als reactie op Doe's poging om het conflict binnen een religieuze dimensie te framen, vormden de christelijke organisatie de Liberian Council of Churches (LCC) en de islamitische organisatie de National Muslim Council of Liberia (NMCL) een nieuwe organisatie: de Religious Leaders of Liberia (RLL).¹⁰⁹ Deze organisatie had zich tot doel gesteld om de vrede in de republiek terug te laten keren door een staakt-het-vuren tussen Doe's legermacht en Taylor's NPFL af te spreken. De RLL – die later, in 2001, de Inter-Religious Council of Liberia (IRCL) zou gaan heten – richtte voor de vredesonderhandelingen met Doe het Inter-Religious Mediation Committee (IRMC) op. Het IRMC organiseerde een vredesconferentie in Sierra Leone. Het vredesakkoord werd echter niet bereikt en de oorlog duurde voort. Wel was met de stichting van de RLL voor het eerst een vorm van samenwerking tussen de christelijke en islamitische gemeenschappen bewerkstelligd. De opvolger van de RLL, de IRCL, is tot op heden actief.¹¹⁰ Recente voorbeelden van

---

¹⁰⁶ Vendley, “The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict,” 96-7.

¹⁰⁷ Vendley, “The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict,” 98.

¹⁰⁸ Vendley, “The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict,” 98.

¹⁰⁹ Julius Sarwolo-Nelson Jr, “Peacebuilding and Inter-Religious Dialogue in Liberia: Reflections on the Role of the Inter-Religious Council of Liberia,” *War to Peace Transition: Conflict Intervention and Peacebuilding in Liberia*, red. Kenneth Omeje (Lanham: University Press of America, 2009), 126-7/143.

¹¹⁰ Emmanuel Dolo, *Ethnic Tensions in Liberia's National Identity Crisis: Problems and Possibilities* (Cherry Hill: Africana Homestead Legacy Publishers, 2007), 89-90; George Klay Kieh, *The First Liberian Civil War: The Crises of Underdevelopment* (New York: Peter Lang Publishing Inc., 2007), 153; Republic of Liberia Truth and Reconciliation Commission, *Volume Three: Appendices. Title IV: The Conflict, Religion, and Tradition* (zonder plaats: zonder uitgever, 2003), web (geraadpleegd 21 juni 2016), 4; Berkeley Center for Religion, Peace & World Affairs, “Ending Liberia's Second Civil War: Religious Women as Peacemakers,” *Georgetown University*, september 2013, web (geraadpleegd 20 juni 2016), 13.

activiteiten van de raad zijn het expliciet afkeuren van seksueel misbruik van kinderen¹¹¹, het bevorderen van religieuze tolerantie¹¹² en het aanbieden van trainingen voor vrouwen in leidinggevende functies.¹¹³

In de rest van dit hoofdstuk wordt de term 'IRCL', om verwarring te voorkomen, gebruikt voor de activiteiten van zowel de RLL als de IRCL. De doelstellingen van de IRCL zoals die door Julius Sarwolo-Nelson Jr opgesomd werden in 2009, waren:

1. To identify common religious commitments and principles conducive to the peace of the human community.
2. To advocate for human rights, justice and seek the prevention, management and/or resolution of conflict through peaceful means.
3. To address ourselves to issues that affect our community, humanity, national and international interest.
4. To affirm unity and share moral values in diversity.
5. To help uplift human society by means of education via peaceful coexistence.
6. To mediate in national and international conflict, heal wounds and unify divided community.
7. To coordinate recourses for reconciliation, rehabilitation, reintegration and reconstruction.
8. To speak with a united voice against abuses of human rights and all forms of injustice.
9. To work along with national and international governments, councils, agencies, societies, and fellowships (where possible) on programs/projects of mutual interest.¹¹⁴

De vijf kernprincipes voor religieuze samenwerking die Vendley formuleert, komen in deze doelstellingen terug. Hieronder worden de doelstellingen besproken, waarbij bij elk principe een voorbeeld wordt gegeven. De IRCL accepteert en respecteert religieuze (en etnische) verscheidenheid (correspondeert met doelstellingen 4 en 5), want het is een samenwerking tussen vertegenwoordigers van christelijke en islamitische groepen.¹¹⁵ Deze acceptatie blijkt bijvoorbeeld uit het verslag van een overleg tussen de afzonderlijke West-Afrikaanse interreligieuze raden in 2005. Het overleg ging over de rol van betrokken humanitaire organisaties (waaronder ECOWAS en *Religions for Peace*) bij het bevorderen van de vrede in West-Afrikaanse conflicten. Het verslag eindigt met de zin: "We pray that Almighty God / Allah may continue to give us wisdom and vision, grant us courage, compassion, and

---

¹¹¹ Dorji, K. "Muslim and Christian Leaders Condemn Sexual Violence Against Children in Liberia." *Unicef*, 12 februari 2014, web (geraadpleegd 22 juni 2016).

¹¹² "Interreligious Council of Liberia (IRCL) – RFP: Delegation Briefs RFP International Secretariat," (New York: Religions for Peace: 24 augustus 2012) web, 10.

¹¹³ Peace Direct, "Inter-Religious Council of Liberia (IRCL)," *Insight on Conflict*, zonder datum, web (geraadpleegd 21 juni 2016).

¹¹⁴ Sarwolo-Nelson Jr, "Peacebuilding and Inter-Religious Dialogue in Liberia," 128.

¹¹⁵ Peace Direct, "Inter-Religious Council of Liberia (IRCL)."

strength, to accomplish these objectives.”¹¹⁶ Deze zin spreekt zowel christelijke als islamitische religieuze tradities met respect aan.

In de IRCL bestaat gezamenlijke erkenning van het belang van bepaalde problemen (correspondeert met doelstellingen 2, 3 en 8). Een voorbeeld van een probleem dat centraal staat in de activiteiten van de IRCL is de schending van mensenrechten.¹¹⁷ De identiteit en authenticiteit van elk van de betrokken religieuze gemeenschappen wordt bewaakt en de wijze waarop de verschillende religieuze gemeenschappen georganiseerd zijn en zich profileren wordt gerespecteerd (corresponderen met doelstellingen 1, 4 en 5). Zo is de rooms-katholieke aartsbisschop Michael Kpalaka Francis gedurende lange tijd de leider van de IRCL geweest en trad Sheik Kafumba Konneh, de voorzitter van de National Muslim Council of Liberia, ook tot de raad toe.¹¹⁸ Tot slot wordt door de IRCL steun geboden (correspondeert met doelstellingen 6, 7 en 9) aan lokale en individuele multireligieuze structuren. Naast het feit dat de IRCL zelf een multireligieuze structuur is, werkt de raad samen met veel verschillende andere raden en comités.

Omdat de leden van de IRCL verscheidene religieuze tradities aanhangen, zijn de *primary languages* – de discoursen waarbinnen de afzonderlijke religieuze gemeenschappen communiceren en handelen – van de leden verschillend van elkaar. Het taalveld dat de IRCL gebruikt om zaken van gemeenschappelijk belang te bespreken, is een *public language*, waarin op seculiere wijze gedachtegoed aan alle betrokken partijen kan worden gecommuniceerd. Dat de communicatie op dit niveau verloopt, blijkt uit het hierboven besproken verslag van het interreligieuze overleg: het taalgebruik in deze brief is formeel en gericht aan zowel interreligieuze organisaties als seculiere nationale en internationale organisaties.¹¹⁹

4.6 Toepassing van Vendleys drie niveaus en conflictstadia

De in paragraaf 4.2 besproken sociale, morele en spirituele niveaus van religieuze gemeenschappen worden in deze paragraaf toegepast op de interventie van religieuze gemeenschappen rond het conflict in Liberia.

De sociale infrastructuur van religieuze gemeenschappen werd in Liberia breed ingezet bij het opvangen van burgers gedurende en na het conflict in Liberia. Na het einde van de Eerste Liberiaanse Burgeroorlog verzetten de leiders van religieuze gemeenschappen zich bijvoorbeeld tegen machtsmisbruik van de regering, door de verzetsboodschap via pastorale brieven, die in kerken

---

¹¹⁶ “WA IRCC Regional Consultation Hosted by the Inter-Religious Council of Liberia At the Corona Hotel,” *Religions for Peace*, 16 april 2005, web (geraadpleegd 21 juni 2016), 3.

¹¹⁷ Thomas Mark Turay, “Paying the Price: The Sierra Leone Peace Process,” *Accord [magazine Reconciliation Sources: Working for Peace]* 9 (2000): 51.

¹¹⁸ “International Religious Freedom Report 2013,” *Bureau of Democracy, Human Rights and Labor*, U.S. Department of State, November 2013, web (geraadpleegd 16 juni 2016).

¹¹⁹ “WA IRCC Regional Consultation,” *Religions for Peace*, 1-3.

werden voorgelezen, te verspreiden. Ook werden in kerken en moskeeën preken gehouden waarin men zich openlijk tegen de regering verzette. De religieuze gemeenschappen organiseerden bovendien hulpdiensten ter verlichting van het leed van de bevolking, gezondheidszorg en onderwijs. Deze acties resulteerden in een sterkere sociale verbondenheid onder de Liberiaanse bevolking.¹²⁰

Religieuze leiders deden een beroep op hun morele autoriteit om in het conflict te interveniëren. Priesters en imams gebruiken dit gezag om het gedachtegoed van de Gulden Regel in de Liberiaanse maatschappij in praktijk te brengen en natie-breed politieke boodschappen te verspreiden. Zo benadrukten zij gemeenschappelijk belang van vrede. De symboliek van de IRCL – leiders uit verschillende religieuze tradities die samenwerken – droeg bij aan het beeld van vrede.¹²¹

Binnen de IRCL is ook duidelijk een beroep gedaan op het spirituele gedachtegoed van de betrokken religieuze tradities. Het christendom, de islam en de Afrikaanse traditionele religie benadrukken alle drie het belang van vrede in hun wereldvisies. Sarwolo-Nelson schrijft: “Peace can be said to be God’s will for all people irrespective of their religious persuasion.”¹²² Afrikaanse mensen zijn volgens Sarwolo-Nelson in essentie religieus. Het dagelijks leven staat voor hen in het teken van het aanbidden van God. Inheemse mensen konden zich gedurende de conflictperiode in Liberia enkel richten op hun religie om zich vrij te voelen (Sarwolo-Nelson omschrijft dit als “freedom of worship, thought, conscience and movement”).¹²³ Omdat religie voor de bevolking centraal stond in het dagelijks leven, bood de religieuze basis van de IRCL een vertrouwd kader aan de verschillende betrokken partijen en de bevolking.

De vier conflictstadia en bijbehorende rollen van interventie die Vendley bespreekt, komen terug in het Liberiaanse conflict en de manier waarop de IRCL daarmee is omgegaan. De factoren die door Sarwolo-Nelson beschreven worden als directe of indirecte aanleidingen en triggers voor het conflict in Liberia en waarvan de opkomst in Vendleys latente conflictfase geplaatst kan worden, zijn:

1. Segregation and oppression;
2. Nepotism and sectionalism;
3. Injustices and the abuse of people’s fundamental rights;
4. Classicism, tribalism and ethnicity;
5. High degree of illiteracy;
6. Ignorance, disease and poverty;
7. Unresolved smaller conflicts among tribes and groups;
8. Centralization of power and authority in the presidency;
9. Unequal distribution of the country’s natural resources;
10. Institution of violence as an acceptable way to resolve matters of governance;
11. Lack of recognition of religious minorities, especially Islam.¹²⁴

¹²⁰ Augustine Toure, “The Role of Civil Society in National Reconciliation and Peacebuilding in Liberia,” *International Peace Academy*, International Peace Institute, april 2002, web (geraadpleegd 21 juni 2016), 17.

¹²¹ Toure, “The Role of Civil Society in National Reconciliation and Peacebuilding in Liberia,” 17.

¹²² Sarwolo-Nelson Jr, “Peacebuilding and Inter-Religious Dialogue in Liberia,” 122.

¹²³ Sarwolo-Nelson Jr, “Peacebuilding and Inter-Religious Dialogue in Liberia,” 131.

¹²⁴ Sarwolo-Nelson Jr, “Peacebuilding and Inter-Religious Dialogue in Liberia,” 134.

Tijdens de latente conflictfase werd de IRCL (toen nog de RLL) in het leven geroepen door de NMCL en de LCC in een poging om op geweldloze wijze te proberen een einde te maken aan het conflict. Het IRMC, het vredescomité van de RLL, organiseerde vreedzame betogen, waarbij mensen al vredesliederen zingend en leuzen scanderend door de staten van Monrovia liepen.¹²⁵ De spanning tussen Doe's soldaten en het NPFL stond toen echter reeds op het punt te escaleren, waardoor het te laat was om middels educatie en bewustwording een escalatie van de latente conflictfase te voorkomen.

Tijdens de confrontatiefase stelde de IRCL een actieplan op om het conflict te beëindigen. Naast Doe en het NPFL was ook ECOWAS één van de betrokken partijen; de West-Afrikaanse interregionale organisatie intervenueerde door vijftien vredesakkoorden op te stellen, die door Doe en Taylor ondertekend dienden te worden. Telkens als één van de akkoorden echter na onderhandeling tussen de partijen getekend werd door het NPFL, verwierp Taylor het, waarna nieuwe vredesonderhandelingen nodig waren om opnieuw een akkoord te bereiken.¹²⁶ De IRCL wilde probeerde middels het eigen actieplan de onderhandelingsfase gaande te houden en te bemiddelen tussen de verschillende partijen. De pijlers die in het plan van de IRCL centraal stonden, waren:

1. Het bereiken van een staakt-het-vuren tussen het NPFL en Doe's soldaten;
2. Het houden van een vredesconferentie, waarbij beide partijen met elkaar in gesprek konden gaan over het conflict;
3. Het organiseren van hulp voor vluchtelingen die in scholen en kerken woonden;
4. Het inzetten van een neutrale vredesmacht;
5. Het mogelijk maken van ontwapening, demobilisatie, terugkeer naar het vaderland, hervestiging, rehabilitatie en reconstructie;
6. Het houden van eerlijke democratische verkiezingen.¹²⁷

De vredesonderhandelingen in Sierra Leone hadden echter geen succes: er werd geen vrede gesloten tussen de verschillende partijen. Hierdoor was er na de vredesonderhandelingen in 1990 geen sprake van een post-conflictfase.

Aan het eind van de Tweede Liberiaanse Burgeroorlog werd de post-conflictfase met behulp van de IRCL wel bereikt. De raad speelde een belangrijke rol bij de succesvolle afzetting van Charles Taylor als president en bemiddelde gedurende de oorlog tussen verschillende partijen, waaronder de Liberiaanse regering, de LURD en MODEL.¹²⁸

---

¹²⁵ Gabriel H. Williams, *Liberia, The Heart of Darkness: Accounts of Liberia's Civil War and its Destabilizing Effects in West Africa* (Victoria: Trafford Publishing, 2002), 251.

¹²⁶ George Klay Kieh, "Liberia: Religious Leaders, Peacemaking, and the First Liberian Civil War," *Berkeley Center for Religion, Peace & World Affairs*, Georgetown University, augustus 2013, web (geraadpleegd 22 juni 2016), 10.

¹²⁷ Sarwolo-Nelson Jr, "Peacebuilding and Inter-Religious Dialogue in Liberia," 134.

¹²⁸ "International Religious Freedom Report 2013," *Bureau of Democracy, Human Rights and Labor*, U.S. Department of State.

Interventie door internationale humanitaire organisaties op regionaal niveau tijdens de post-conflictfase van de Tweede Liberiaanse Burgeroorlog bleek moeilijk te bewerkstelligen. In een rapport over de situatie in Liberia in 2004 van de Europese Commissie is te lezen dat de Verenigde Naties in 2003 een stabilisatiemacht, de United Nations Mission in Liberia (UNMIL), hebben ingeschakeld in Liberia. Hoewel de macht vijftienduizend vredeshandhavers en meer dan duizend politieagenten in het gebied heeft ingezet, bleken onder andere de communicatie met de lokale bevolking en het uitwisselen van informatie onderling ernstig te haperen.¹²⁹ Religieuze gemeenschappen en hun sociale infrastructuur zijn in dit soort situaties bij uitstek geschikt om deze communicatieprocessen op te vangen: enerzijds zijn ze actief op regionaal niveau en anderzijds hebben religieuze leiders binnen het bereik van hun eigen gemeenschap de mogelijkheid om op individueel niveau met de bevolking te communiceren. Dit is een voorbeeld van hoe interreligieuze samenwerking een belangrijke aanvulling op nationale en internationale *peacebuilding*-initiatieven kan vormen.

De oorlog was voorbij in 2003, nu dertien jaar geleden, maar de post-conflictfase en het proces van verzoening en wederopbouw zijn nog altijd gaande in Liberia. Vendley beschreef in 2005 hoe er op dat moment door de IRCL psychosociale begeleiding geboden werd aan vluchtelingen en ontheemden.¹³⁰ In die publicatie benadrukt hij nogmaals het belang van de religieuze sociale structuren die ten grondslag liggen aan de IRCL, door vast te stellen dat in Liberia dankzij de netwerken van religieuze gemeenschappen als moskeeën en parochies, maar ook dankzij vrouwen- en jongerenorganisaties, veertigduizend kindsoldaten zijn opgevangen en gere-integreerd in de samenleving.¹³¹ De samenwerking tussen een christelijke en een islamitische organisatie werkt inspirerend, kan een beroep doen op een sterke sociale infrastructuur en een gemeenschappelijke moraal, die gebaseerd is op idealen van vreedzaamheid en wederzijdse steun, om zo te interveniëren in een maatschappij die verwoest is door conflict en samen te bouwen aan een nieuwe toekomst voor alle betrokkenen.

Een voorbeeld van een interreligieuze organisatie die traditionele inheemse religie op succesvolle wijze aanwendde bij het beëindigen van de Tweede Liberiaanse Burgeroorlog is de interreligieuze vrouwenorganisatie Women in Peacebuilding Network (WIPNET). De Liberiaanse afdeling van deze organisatie werd in 2002 opgericht. Vrouwen uit christelijke en islamitische tradities werkten – vergelijkbaar met de Sierra Leonse vrouwen die in paragraaf 4.2 worden besproken – in WIPNET samen om de oorlog, die voor velen van hen tot het verlies van hun zoons en mannen en de mishandeling en verkrachting van hen en hun dochters had geleid, te beëindigen.¹³² In 2003

---

¹²⁹ "Annual Report Liberia 2004," *Europaid*, European Commission, zonder datum, web (geraadpleegd 21 juni 2016), 9/16.

¹³⁰ Vendley, "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict," 98.

¹³¹ Vendley, "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict," 98.

¹³² Berkeley Center for Religion, Peace & World Affairs, "Ending Liberia's Second Civil War: Religious Women as Peacemakers," 7.

organiseerden vrouwen van WIPNET een bezetting van het gebouw in Ghana waarin vredesonderhandelingen tussen West-Afrikaanse leiders, waaronder Charles Taylor, werden gehouden. Toen bleek dat de leiders zonder een vredesakkoord bereikt te hebben het gebouw wilden verlaten, dreigden de vrouwen van WIPNET hun kleding uit te trekken in het bijzijn van de mannen. Volgens de traditionele inheemse religie is een man voorgoed vervloekt als hij een oudere of getrouwde vrouw zonder (onder)kleding ziet. Doordat zowel de vrouwen als de mannen in kwestie – ondanks hun christelijke of islamitische overtuiging – in het bestaan van deze vloek geloofden, werd er die dag een vredesakkoord bereikt en werd de Tweede Liberiaanse Oorlog beëindigd. Charles Taylor trad af als president en vluchtte naar Nigeria, waar hij in ballingschap ging.¹³³

4.7 Conclusie van dit hoofdstuk

Vendley benadrukt in zijn publicaties het belang van interreligieuze samenwerking in conflictsituaties als aanvulling op de inzet van overheden en internationale organisaties als de Verenigde Naties. Dat dit waar is, blijkt uit het succes dat interreligieuze organisaties, zoals de IRCL en WIPNET, hebben gehad bij interventie in en het beëindigen van het conflict in Liberia. Ook de bijdrage die religieuze gemeenschappen kunnen leveren aan wederopbouw van de maatschappij in de post-conflictfase door hun sociale infrastructuur, spirituele gedachtegoed en morele autoriteit aan te wenden, is tijdens en na dit conflict gebleken. De interventie van de IRCL levert het bewijs dat religie niet enkel en alleen de bron van conflict kan zijn, maar dat het ook een belangrijke, unieke rol kan spelen in het oplossen van conflicten.

---

¹³³ *Pray the Devil Back to Hell*. Reg. Abigail Disney. Fork Films, 2008. Film.

5. CONCLUSIE

De hoofdvraag die aan het begin van dit onderzoek geformuleerd is, luidt: ‘Welke rol heeft religie gespeeld in het ontstaan, het verloop en de beëindiging van de Liberiaanse burgeroorlogen?’ Om deze vraag te beantwoorden zijn de rol van religie in de Liberiaanse samenleving en de waarde van interreligieuze samenwerking in conflictsituaties geanalyseerd.

In hoofdstuk 3 is het belang van het onderzoeken van de religieuze dimensie in het Liberiaanse conflict beargumenteerd aan de hand van een analyse van drie publicaties van Ellis. Uit een overzicht van de geschiedenis van religie in prekoloniaal Liberia, de periode tussen de stichting van de republiek en 1980 en de periode vanaf 1980, is gebleken dat traditionele inheemse religie aan het begin van dit tijdsbestek een volledig andere plaats in de samenleving innam dan aan het eind.

In de prekoloniale, gedecentraliseerde samenleving had het Poro-genootschap een belangrijke religieuze en civiele functie in het handhaven van recht en orde. Communicatie tussen de zichtbare mensenwereld en de onzichtbare geestenwereld was volgens het wereldbeeld van de inheemse bevolking mogelijk en initiatierituelen, die de vorm hadden van bloedoffers, stonden centraal. Het gebruiken van geweld was een manier om macht te vergaren, maar ieder die geweld gebruikte moest verantwoording afleggen aan de stamoudsten. Zo werd een hiërarchische structuur aangebracht in de samenleving en konden morele en spirituele grenzen worden aangegeven.

Na de stichting van de Republiek Liberia ontstond er spanning tussen het traditionele inheemse wereldbeeld en het Amerikaanse, christelijke wereldbeeld van de kolonialisten. Het christelijke, dualistische morele denkkader werd opgelegd aan de inheemse bevolking. De Ameriko-Liberiaanse regering claimde een monopolie op geweld van de staat; gewelddadige en minder gewelddadige rituele tradities werden verboden en de rol van de Poro in het handhaven van de orde werd ontmanteld. Na verloop van tijd vond er echter wederzijdse assimilatie plaats tussen het Ameriko-Liberiaanse politieke systeem en de inheemse religieuze tradities. Bloedrituelen werden, ondanks het monopolie op geweld door de staat, steeds vaker uitgevoerd om snel macht te vergaren. Zonder de controle van de stamoudsten, die geen formele macht meer konden uitoefenen in de Republiek Liberia, kon iedereen deze rituelen zonder beperkingen uitvoeren. De grens tussen de inheemse bevolking en de Ameriko-Liberianen vervaagde gedurende deze periode vrijwel volledig.

Na 1980 stortte het Ameriko-Liberiaanse systeem in. Het monopolie van de staat op geweld verdween – de regering bewapende juist burgers. Alle lagen van de bevolking probeerden macht te vergaren door een beroep te doen op bovennatuurlijke krachten en bloedoffers te brengen. Tijdens de Liberiaanse burgeroorlogen werden deze van oorsprong traditionele rituelen, die begeleid werden door geïnitieerde *heartmen*, ter intimidatie en persoonlijk gewin ingezet. Waar de rituelen eerst werden gebruikt om de maatschappelijke hiërarchie en controle in stand te houden, waren zij nu juist

de bron van maatschappelijke wanorde en wetteloosheid. Ellis interpreteert de martelingen van Doe daarom niet alleen op een seculier, politiek niveau, maar wijst ook op de religieuze, symbolische betekenis van deze handelingen.

Gedurende alle drie de periodes stond een dualiteit tussen de traditionele volksreligie en een andere entiteit centraal bij veranderingen in de Liberiaanse samenleving. Deze veranderingen leidden tot nieuwe duidingen van zowel het traditionele als het christelijke erfgoed.

In Hoofdstuk 4 is de waarde van interreligieuze samenwerking bij conflictinterventie onderzocht aan de hand van publicaties van William Vendley en een *case study* van de Inter-Religious Council of Liberia, die een rol speelde bij het beëindigen van de burgeroorlog.

De IRCL voldoet aan Vendleys kernprincipes voor een interreligieuze samenwerking: de raad accepteert en respecteert religieuze verscheidenheid en de manier waarop verschillende religieuze gemeenschappen georganiseerd zijn, erkent gezamenlijk het belang van problemen, bewaakt de authenticiteit van alle betrokken religieuze gemeenschappen en biedt steun aan lokale en individuele multireligieuze structuren. Ook Vendleys concept van *public language* is op de IRCL van toepassing – de raad communiceert binnen een algemeen, formeel en seculier discours met interreligieuze, nationale en internationale organisaties.

De drie verschillende niveaus van religieuze gemeenschappen die Vendley bespreekt, werden aangewend bij de interreligieuze interventie in de Liberiaanse burgeroorlogen: de sociale infrastructuur werd benut voor het verspreiden van verzetsboodschappen in kerken en moskeeën en het inzetten van hulpdiensten, gezondheidszorg en onderwijs; religieuze leiders beriepen zich op hun morele autoriteit om de Gulden Regel in hun gemeenschappen toe te passen en via het spirituele gedachtegoed van de religieuze tradities werd het belang van vrede benadrukt.

Vendleys vier conflictstadia en bijbehorende rollen van interventie zijn terug te vinden in hoe de IRCL zich in heeft gezet rond het conflict in Liberia. Tijdens de latente conflictfase voor de Eerste Liberiaanse Burgeroorlog protesteerde het Inter-Religious Mediation Committee op geweldloze wijze om de nodige bewustwording van de betrokken partijen op gang te brengen. Gedurende de hierop volgende confrontatiefase vormde de IRCL middels een actieplan een belangrijke aanvulling op vredesonderhandelingen door ECOWAS, waardoor de onderhandelingsfase werd ingeleid. Bij de beëindiging van de Tweede Liberiaanse Burgeroorlog bemiddelde de IRCL tussen de verschillende betrokken partijen en vormde de raad een belangrijke aanvulling op de stabilisatiemacht van de Verenigde Naties. Ook zorgde de IRCL tijdens dit post-conflictstadium via interreligieuze samenwerking voor psychosociale begeleiding aan vluchtelingen en re-integratie van kindsoldaten. Ook traditionele inheemse religie is, onder andere door de vrouwen van WIPNET, tijdens de burgeroorlogen op succesvolle wijze middels interreligieuze samenwerking ingezet.

De Liberiaanse samenleving is mede door de contextualisatie en wederzijdse assimilatie van de verschillende religieuze tradities in de onderzochte periode sterk veranderd. De religieuze dimensie van de Liberiaanse samenleving heeft een centrale rol gespeeld bij de ontwikkeling van het conflict in Liberia, maar religie is ook van belang geweest bij het ingrijpen in en de oplossing van dit conflict. De botsing tussen religieuze tradities heeft het land verscheurd; de samenwerking tussen religieuze tradities heeft een unieke functie in de wederopbouw ervan. Naar aanleiding van dit onderzoek kan de conclusie getrokken worden dat religie voor, tijdens en na de Liberiaanse burgeroorlogen een centrale plek innam in de maatschappij. De benadering die Ellis in zijn publicaties hanteert, waarbij hij het conflict vanuit niet enkel een politieke en economische dimensie benadert, maar daarnaast nadruk legt op de religieuze dimensie, zou om die reden zeer zinvol kunnen zijn bij conflictinterventie; als er meerdere lagen van een samenleving in een conflict geïdentificeerd kunnen worden, dan kan elk van die lagen zo effectief mogelijk aangesproken worden om het conflict op te lossen. Dit zou de zoektocht naar een duurzaam herstel van de vrede in de post-conflictfase beter richting kunnen geven en daarmee de kans op een succesvolle wederopbouw groter kunnen maken.

Verder onderzoek dat op deze scriptie zou kunnen voortbouwen, zou zich bijvoorbeeld kunnen richten op contextualisatie en wederzijdse assimilatie van religieuze tradities in Liberia op dit moment, meer dan vijftien jaar na het einde van de burgeroorlog. Een ander interessant en relevant onderwerp voor verder onderzoek zou het vergelijken van verschillende methoden van interreligieuze interventie en de effectiviteit ervan op samenlevingen met andere religieuze tradities dan die in Liberia zijn – in hoeverre dient er, bijvoorbeeld in conflictsituaties met een overwegend hindoeïstische achtergrond, voor een andere aanpak gekozen te worden? Werken alle religieuze gemeenschappen met hetzelfde morele, spirituele en sociale kapitaal dat de religieuze gemeenschappen in Liberia bezitten, of zijn er duidelijke verschillen?

6. BIBLIOGRAFIE

- “Annual Report Liberia 2004.” *Europaïd*. European Commission, zonder datum. Web. Geraadpleegd 21 juni 2016.
- Berkeley Center for Religion, Peace & World Affairs. “Ending Liberia’s Second Civil War: Religious Women as Peacemakers.” *Georgetown University*. September 2013. Geraadpleegd 22 maart en 20 juni 2016.
- Dietz, Ton. “In Memoriam Stephen Ellis, 1953-2015.” *News*. African Studies Centre Leiden, 29 juli 2015. Web. Geraadpleegd 10 juni 2016.
- Dolo, Emmanuel. *Ethnic Tensions in Liberia’s National Identity Crisis: Problems and Possibilities*. Cherry Hill: Africana Homestead Legacy Publishers, 2007.
- Dorji, K. “Muslim and Christian Leaders Condemn Sexual Violence Against Children in Liberia.” *Unicef*. 12 februari 2014. Geraadpleegd 22 maart 2016.
- Dowden, Richard. “Stephen Ellis – Obituary – A Cool Observer of Africa Who Took On Big Themes.” *Blogs*. Royal African Society, 30 juli 2015. Web. Geraadpleegd 10 juni 2016.
- Ellis, Stephen. “Liberia 1989-1994: A Study of Ethnic and Spiritual Violence.” *African Affairs* 94.375 (1995): 165-197.
- Ellis, Stephen. “Mystical Weapons: Some Evidence from the Liberian War.” *Journal of Religion in Africa* 31.2 (2001): 222-236.
- Ellis, Stephen. *The Mask of Anarchy: The Destruction of Liberia and the Religious Dimension of an African Civil War*. New York: New York University Press, 2001.
- Fuest, Veronica. “This is the Time to Get in Front: Changing Roles and Opportunities for Women in Liberia.” *African Affairs* 107.427 (2008): 201-224.
- Gershoni, Yekutiel. “War without End and an End to a War: the Prolonged Wars in Liberia and Sierra Leone.” *African Studies Review* 40.3 (1997): 55-76.
- Hegre, Håvard, Gudrun Østby & Clionadh Raleigh. “Poverty and Civil War Events: A Disaggregated Study of Liberia.” *Journal of Conflict Resolution* 53.4 (2009): 598-623.

- “International Religious Freedom Report 2010.” *Bureau of Democracy, Human Rights and Labor*. U.S. Department of State, november 2010. Web. Geraadpleegd 14 maart 2016.
- “International Religious Freedom Report 2013.” *Bureau of Democracy, Human Rights and Labor*. U.S. Department of State, november 2013. Web. Geraadpleegd 16 juni 2016.
- “International Secretariat.” *Who We Are*. Religions for Peace. Zonder datum. Web. Geraadpleegd 17 juni 2016.
- “Interreligious Council of Liberia (IRCL) – RfP: Delegation Briefs RfP International Secretariat.” New York: Religions for Peace. 24 augustus 2012. Web. Geraadpleegd 21 juni 2016.
- Kieh, George Klay. “Liberia: Religious Leaders, Peacemaking, and the First Liberian Civil War.” *Berkeley Center for Religion, Peace & World Affairs*. Georgetown University, augustus 2013. Web. Geraadpleegd 22 juni 2016.
- Kieh, George Klay. *The First Liberian Civil War: The Crises of Underdevelopment*. New York: Peter Lang Publishing Inc., 2007.
- Kieh, George Klay. “The Roots of the Second Liberian Civil War.” *International Journal on World Peace* 26.1 (2009): 7-30.
- Pray the Devil Back to Hell*. Reg. Abigail Disney. Fork Films, 2008. Film.
- Peace Direct, “Inter-Religious Council of Liberia (IRCL),” *Insight on Conflict*, zonder datum (geraadpleegd 17 mei en 21 juni 2016).
- Republic of Liberia Truth and Reconciliation Commission. *Volume Three: Appendices. Title IV: The Conflict, Religion, and Tradition*. Zonder plaats: zonder uitgever. 2003. Web. Geraadpleegd 21 juni 2016.
- Richards, Paul. “‘Witches’, ‘Cannibals’ and War in Liberia.” *The Journal of African History* 42.1 (2001): 167-169.
- Sarwolo-Nelson Jr, Julius. “Peacebuilding and Inter-Religious Dialogue in Liberia: Reflections on the Role of the Inter-Religious Council of Liberia.” *War to Peace Transition: Conflict Intervention and Peacebuilding in Liberia*, red. Kenneth Omeje. Lanham: University Press of America, 2009. 121-152.

- Toure, Augustine. "The Role of Civil Society in National Reconciliation and Peacebuilding in Liberia." *International Peace Academy*. International Peace Institute, april 2002. Web. Geraadpleegd 21 juni 2016.
- Turay, Thomas Mark. "Paying the Price: The Sierra Leone Peace Process." *Accord [magazine Reconciliation Sources: Working for Peace]* 9 (2000): 50-53.
- Utas, Mats. "Reviewed Work: *The Mask of Anarchy: The Destruction of Liberia and the Religious Dimension of an African Civil War* by Stephen Ellis." *African Studies Review* 51.1 (2008): 155-157.
- Vendley, William. "The Need for Religious Cooperation." *Philosophies of Peace and Just War in Greek Philosophy and Religions of Abraham: Judaism, Christianity and Islam*. Red. Mehdi Faridzadeh. New York: Global Scholarly Publications, 2003. 161-168.
- Vendley, William. "The Power of Inter-Religious Cooperation to Transform Conflict." *CrossCurrents* 55.1 (2005): 90-99.
- Westerlund, David. *Questioning the Secular State: the Worldwide Resurgence of Religion in Politics*. Londen: C. Hurst & Co. Publishers, 1996.
- White, Luise. "Human Sacrifice, Structural Adjustment, and African Studies: A Review Essay." *Comparative Studies in Society and History* 45.3 (2003): 632-639.
- "WA IRCC Regional Consultation Hosted by the Inter-Religious Council of Liberia At the Corona Hotel." *Religions for Peace*. 16 april 2005. Web. Geraadpleegd 21 juni 2016.
- Williams, Gabriel H. *Liberia, The Heart of Darkness: Accounts of Liberia's Civil War and Its Destabilizing Effects in West Africa*. Victoria: Trafford Publishing, 2002.
- "William Vendley." *About Us*. Sustainable Development Solutions Network: A Global Initiative for the United Nations. Zonder datum. Web. Geraadpleegd 15 juni 2016.